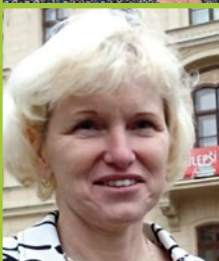

M
**MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA**

duha

5 | 2019

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

**PERSPEKTIVY OBORU
A PROFESE KNIHOVNÍK**

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Úvodník

Úvodník – <i>Tomáš Kubiček</i>	1
--------------------------------	---

Studie, články

Knihovny aneb tři zlaté pravdy děda Vševěda – <i>Andrew Lass</i>	2
--	---

Proměny českého knihovnictví

Budoucnost knihoven – <i>Pavla Kovářová, Martin Krčál</i>	6
---	---

Proč jsme zapomněli na knihovnici a knihovníka? – <i>Vít Richter</i>	11
--	----

Jak se stát knihovníkem v Česku – <i>Libuše Foberová</i>	16
--	----

Vzdělání jako investice do budoucnosti – <i>Lenka Prucková</i>	20
--	----

Knihovny potřebují řešit to, co je trápí, aby mohly dobře fungovat pro své uživatele – <i>Barbora Buchtová</i>	24
---	----

Knihovnictví v České republice očima studentů Slezské univerzity v Opavě – <i>Richard Papík</i>	28
---	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Knihovnictví: nadčasové a nepostradatelné – <i>Valerie J. Gross</i>	33
---	----

Od transformace k dezintegraci – polské knihovny a knihověda za posledních třicet let – <i>Grzegorz Nieć</i>	43
---	----

Vzdelávanie knihovníkov na Slovensku – <i>Dušan Katusčák</i>	47
--	----

Proměny německého knihovnictví – <i>Elke Beer</i>	55
---	----

Úvodník

Tomáš Kubíček

Tomas.Kubicek@mzk.cz

Knihovny jsou rozložitelné na knihovníky a knihovnice, od nich zase vede cesta ke službám, pro něž je zapotřebí zajistit nástroje (knihy, digitalizátory, databáze, herní plány, plyšové maňásky) a dovednosti (říká se tomu módně komunikační či vzdělávací kompetence), což zpátky zase složí knihovnu, která se spojí s ostatními do knihovní sítě, a ta se rozloží pod společnost a poskytne jí bezpečí.

Vypadá to jednoduše. Za předpokladu, že se ví, proč to má fungovat a k čemu to míří. A tady už si nejsem tolik jistý.

Při přípravě tohoto zvláštního čísla jsme pozvali několik kolegů, o nichž se domníváme, že mají ke knihovnictví co podstatného říci, a požádali je, aby se zamysleli nad knihovnami i jejich zaměstnanci z větší perspektivy. A že by se neměli obávat i kritičtějšího tónu.

Máme za sebou rok českých knihoven. Masarykův zákon z roku 1919, který byl důvodem našich oslav, nám alespoň předběžně řekl, jakou roli by měl knihovník v novém světě plnit a že s ním Masaryk a otcové zakladatelé počítali jako s klíčovým nástrojem pro šíření vzdělávání, osvěty, informací, kultury – jednoduše řečeno, jako s jedním z nejdůležitějších článků demokratické společnosti. Knihovním zákonem na něj položili obrovskou odpovědnost. Ale i důvěru. Když čtete tehdejší články prvorepublikových knihovníků

a pozorujete debaty o knihovnách v tehdejší československém státě, zjišťujete, jak rozhodným způsobem knihovníci tento úkol přijali. A že to pro ně nebylo lehké, vyplývá z oněch textů. Jenomže právě tady se zrodil étos knihovnické práce. Její morálka, chceme-li.

Budete-li spolu se mnou pročitat následující články, mějte, prosím, tento aspekt na paměti a ptejte se spolu se mnou, zda tento kdysi přijatý úkol je stále jaksi samozřejmě součástí naší práce a zda si ještě uvědomujeme, jak těžké břímě na sebe naši předchůdci vzali. A ptejte se, kde knihovnictví zachovává onu pověstnou řemeslnou tradici a kde se stalo rutinou. Martin Krčál s Pavlou Kovářovou říkají nesmlouvavě – knihovna, která neplní svůj úkol, nemá smysl a je ostudou pro ty ostatní. I to vychází ze skutečnosti, že žádná knihovna není sama za sebe, ale jsme součástí sítě, jejíž pevnost je dána tím nejslabším článkem.

Ještě jedno mi ale z následujícího čtení vychází: Knihovny by neměly jaksi samozřejmě vědět, co společnost či lidé, jimž slouží, potřebují. Měly by více naslouchat. A neměly by zapomenout, proč jsou tady. Andy Lass to ve svém článku říká jasně: podporovat a chránit demokratický potenciál této společnosti. Tak to je tedy nelehký a nelhostejný úkol. Ale právě odtud plyne etika knihovnické práce.

Knihovny aneb tři zlaté pravdy děda Vševěda

Andrew Lass

alass@mtholyoke.edu

Ocitli jsme se v době, kdy se falešná tvrzení o existenci alternativních fakt berou za pravdu a kdy vládní činitelé opakovaně ulpívají na pravdě spikleneckých teorií a obviňují ze lži zpravodajství, která jim nevyhovují. Jako by výroba lži převládala nad obhajobou pravdy. Nad tou mnozí pokrčí rameny, ta druhá nás vyčerpává dříve, než jsme s ní začali. Mezi politology se mluví o úpadku demokracie, dokonce o jejím konci. Já ale nejsem cynik a pesimismus považuji za užitečný, pokud mi nastavuje mantinel, od kterého je možné se odrazit. Demokracie je fajn, ale umožňuje ji mechanismus, který je zároveň jejím nejslabším místem: spolehlivý volební systém a dobře informovaní, vzdělaní voliči. Tato samozřejmost není samozřejmá, je to kauza, která vyžaduje naši bdělost, ať jsme doma zde či jinde. A co knihovnický cech, má co říci k této věci? Domnívám se, že ano, že je v unikátním postavení pomoci současné společnosti, kterou cloumá pocit beznaděje.

Knihovny jsou již dlouho vnímány širší veřejností za profesi „na ústraní“ prestiže, které ale poskytuje službu branou více méně zadanou. Zdůrazňuje se i jejich apolitický status,

ideologicky nezatížený ručitel a důvěryhodný ochránce vědomostních zdrojů. Přitom dobře víme, že od svého historického počátku byly knihovny modelem hierarchického omezování přístupu a faktickým ztělesněním cenzury. Jaký má dnes či by mělo mít knihovnictví vztah k situaci inverzní, kdy se poušť proměnila v záplavu informací, které na nás tlačí i z tlačítek telefonů, aniž jsme si schopni ověřit jejich věrohodnost, a tudíž, zda jsou spolehlivá a mají pravdivostní hodnotu? Kdo se v tom má orientovat? Co je to vlastně vzdělaný volič? Společnost potřebuje epidemiology nejenom na patogeny fyziologické ale i vědomostní, a ekologická krize se týká nejenom životního prostředí ve smyslu planetárním, ale také ve smyslu komunikačním, zda nejenom víme „o čem je řeč,“ ale zda vůbec věříme, že je možné vědět, co je a není lež, a jsme vybaveni tuto pravdu i zastat. Tvrdím totiž, že ta naše doba je opravdu v řadě klíčových aspektů radikálně odlišná než ta, ve které většina z nás vyrostla, i když v mnohém a pro mnohé zůstává familiární a hlavně, a to je podstatné, se tak i většinou jeví. Něco jako mírné zemětřesení, na které si časem zvykáme až do

té chvíle, než to s námi opět zatřese. Té nové době, tedy té, v které jsme se ocitli, říkám *mediokracie*. Jedná se o globální fenomén, který je společným jmenovatelem (zdnalivě) odlišných politických režimů.

Co tedy chápu pod pojmem mediokracie? Rébus současnosti má tři do oka bijící charakteristiky.

- Realita je z převážné části **zprostředkovaná** (*mediated*). Od zpráv, přes vědu a kulturu až po ty nejintimnější vztahy. A pokud jsme něčeho „očítí svědci“ máme neodolatelnou potřebu naše svědectví opodstatnit „okamžitým“ zprostředkováním přes sociální síť.
- Realita je víc a víc **medializovaná** (*media driven*), prohnána profitabilními médii. I ty nejjednodušší zprávy, nemluvě o tragických, se k nám dostávají zabalené v atraktivně zabarvené podobě a jako časové jednohubky.
- Je **ubohá** (*mediocre*). Úroveň všeobecné vzdělanosti se v době kompulsivního googlování nijak nezvýšila, ba naopak (mám na mysli, občanskou vzdělanost, nikoliv vysokoškolskou profesionalitu, schopnost orientovat se, být ochoten vyslyšet druhého, aniž hned střílím od boku.)

Nejprve však, co je pravda? Pravda *sui generis* neexistuje jako samostatný předmět. Existují výroky, respektive tvrzení, že něco je tak, jak to je, a pokud tomu tak opravdu je, pak je to pravda. Pravda je tu chápána jako dodaná hodnota. Lež je tím pádem jednoduše vědomé tvrzení, že něco je tak a tak, když tomu tak není. To znamená, že veškerá tvrzení předpokládají, že je někdo (i něco), kdo má „přímý“ přístup k tomu, co je, jak to je (prostě to „fakt ví“), a někdo druhý, komu se to, co je tak, jak to je, zprostředkuje. Většinou výrok druhé osoby beru „za slovo“, ne proto, že to nutně taky vím, ale protože té osobě či tomu prameni důvěřuji. Pravda je tudíž **přívlastek**, jehož přiřčení předpokládá něco či

někoho komu věříme, má **autoritu**, protože má moc a nebo naši důvěru, že člověk či přístroj „nelže“ (i „očítý svědek“ předpokládá důvěru.) Dnes se divíme, že král či dóže nebyl vždy vzdělán, neuměl číst natož psát. Říká se, že na to měl jiné. Podstatné ale je, že měl autoritu svědka, například experimentů s vakuovou komorou při anglické učené společnosti královské. I v případě soudního procesu, podobně jako u vědeckého experimentu, je nepostradatelná přítomnost uvěřitelných svědků (uvědomělého občana), kteří prokazatelně potvrdí, že se něco opravdu událo („byl jsem tam a viděl jsem“), přičemž je možné, ale **není nutné rozumět tomu, o co jde**. Autorita dosvědčuje identitu, má výsostnou pravomoc (např. demokratickou volbou a následnou přísahou, dříve danou po meči či od Boha) být důvěryhodným, očítým svědkem.

Tři zlaté pravdy děda Vševěda: Je-li něco tak, jak se tvrdí, tedy je-li to či není pravda, není totéž, a je nutné odlišit od toho, zda lidský nebo jiný pramen tohoto tvrzení jsou spolehlivé. Pokud nejsem očítým svědkem, pak pravda o realitě je nejprve závislá na spolehlivosti (souseda, který neustále drbe a pomlouvá, možná vyslyšíme, u novinových či televizních zpráv naopak předpokládáme spolehlivost.) Ovšem **pokud je pravda závislá na spolehlivosti, pak spolehlivost je závislá na věrohodnosti**. Kdyby rytina zobrazující přítomnost francouzského krále Ludvíka XIV. při experimentu s vakuovou pumpou v roce 1761 zobrazovala divadelní představení, nepídili bychom se po věrohodnosti herce, který přeci roli krále předstírá. Na druhé straně, falešné peníze jsou velmi nebezpečné a zákonem tvrdě stíhané a internetové bankovníctví vyžaduje, při každé transakci, vzájemné potvrzení věrohodnosti uživatele i banky, bez ohledu na to, zda je to dobrá, tedy spolehlivá banka, a kolik v ní máte či nemáte (opravdu) uloženo.

Když si ale náš či váš či nějaký vládní činitel hraje na pravdu, ba dokonce tvrdí, že média zprostředkovávají „fake news“ které naschvál

ignorují „alternativní fakta“, pak si hrají s ohněm, dnes tak nebezpečným a za posledních několik set let, bez precedentu. Zneužívá totiž svou mocenskou autoritu, co by svědka o identitě tím, že popírá věrohodnost zdrojů, zesměšňuje jejich spolehlivost a tím pádem i důvěru ve zpravodajství. Dopad je hrozný a hned dvojnásobný, nejenom na zprostředkovatele reality (médiu), ale také na pozici, kterou drží. Nejde ani tolik o to, zda se sám zesměšňuje, jako o to, že svým pohrdáním rolí, kterou hraje v zachování mechanismů pravdy, dlouhodobě ohrožuje zdraví společnosti a chtě nechtě nahrává zlu, které je, jak napsala německá filosofka Hannah Arendt po pádu nacismu, banální. Nakonec lže, doslova, jak když tiskne. Národ se rozpůlí na ty, co mu důvěřují, a ty, co mu nedůvěřují, a podle toho šmahem přijímají či odmítají jeho výpovědi o světě. Ten se stává tajemnou obestlanou teflonem. Pravdivostní mechanismy postupně zahltnou mechanismy všemohoucí nedůvěry. Rozděl a panuj.

Ocitli jsme se přeci v mediokracii! Jsem zastáncem i uživatelem internetu a pohybuji se celkem bez problému v digitálním prostředí. Zároveň ale vím, že na rozdíl od novin či pěší zóny, obojí prostředí veřejné sféry, je virtuální svět sociálních sítí, internetu, digitálních médií atd., z převážné části neošetřen. V posledních letech se veřejná sféra přesunula z převážné části do virtuální podoby, trávíme víc času ve zprostředkované a z velké části fragmentované společenské síti, než tváří v tvář. Navíc se tato virtuální veřejná sféra prolíná technicky i líbezně se sférou privátní i pracovní, administrativní a ekonomickou, i kulturní a zábavnou, a jakýmsi kouzelným proutkem se to octlo všechno v dlaní držení telefonu, kterému, zdá se, jsme ochotně připsali plnou důvěru, přestože víme, že internetová zprostředkovatelé jsou komerčně zaměřené firmy. Mechanismu, který nás drtí svou komerčností bez nutné a potřebné záruky věrohodnosti.

Tomuto jevu předchází druhý, možná podstatnější. Se jménem Tycho Brahe spojujeme

počátky moderní astronomie a Prahu císaře Rudolfa II. Brahe byl ale nejen hvězdář a autor hvězdných map. Byl také, ne-li především, tiskařem a nakladatelem. Spojení autora, tiskaře a nakladatele nebylo na přelomu 16./17. století neobvyklé. Dnes historikové vědy a knihtisku ví, že vynález a rozšíření pohyblivého tisku (tzv. Gutenbergův vynález, cca 1439) nijak nezaručovalo identitu tisku, respektive kopií. Autoři neměli autorské právo, tiskaři a nakladatelé pracovali v primitivních podmínkách a představovali cech, který do textů zasahoval dle vlastního uvážení – ať už se jedná o úpravy obsahu či typografie. Ne nadarmo se tiskářskému lisu říkalo ďáblův stroj. Z dnešního hlediska je potřeba zdůraznit jednak, že **trvalo necelých dvě stě let, než se ustálil proces od autora přes nakladatelství, včetně cenzury a vydání až k distribuci**. Dále pak, že tu hrály klíčovou roli dva procesy: vznik prestižní asociace nakladatelů a královské vydání imprimatury neboli královské pečeti, která zaručovala věrohodnost tisku, dnes bychom je nazvali nakladatelstvím, z nichž první byl Oxford University Press v druhé polovině 17. století. Jinak řečeno, záruka identity tiskářské kopie, ochrana proti pirátství a falzifikaci nevězí historicky v kopírovacím potenciálu tiskářského stroje, ale obráceně, vyžadovala naroubování společenské dohody o věrohodnosti, což bylo nesporně ekonomicko-politicky ale i morálně výhodné.

To vše se změnilo na počátku 90. let minulého století, kdy došlo k zajímavému zlomu v dějinách tisku. Poprvé v dějinách písemnictví (a tisku obzvláště) došlo k rozpolcení obsahu (informace) a jeho nosiče. Způsobila to digitalizace a zaujalo to především právníky, pro které autorské právo typicky předpokládalo možnou i prokazatelnou existenci originálu. Většina spisovatelů dnes píše na počítači, ve kterém neustále přepisují tentýž text. Mechanismus identity originálu se přinejmenším změnil, při nejhorším zmizel. Mnohem podstatnější je, že se radikálním způsobem

naboural mechanismus věrohodnosti, který, jak jsem zmínil, v oblasti tisku trvalo skoro dvě stě let ho ustálit a naroubovat na tiskařský stroj. Dnes je mnohem komplikovanější bránit se falzifikaci, a ještě obtížnější chránit uživatele proti phishingu, trollování a hackerům.

Internetem zprostředkovaná veřejná sféra má dramatický potenciál, zprvu oslavován jako radikálně demokratizující, do té chvíle, než její děsivá stinná stránka vystrčila růžky, co by nový ďáblův stroj. Centralizovanou hierarchii společnosti sice nenahradila, ale rozhodně její mechanismy radikálně obměnila a zdá se i ohrozila společenskou síť, která je ve své podstatě decentralizovaná a nehierarchická. To jsme všichni slavili, a nadále **je nutné tento její úžasný demokratizující potenciál podporovat a chránit!** Tohoto potenciálu se ujaly komerční společnosti, státní orgány a hlavně radikalizované, ultra-pravicové síly, které využívají jeho nejslabší místo, totiž narušenou věrohodnost. Doslova zíráme na dramatický rozmach spikleneckých teorií a dezinformací, které podle potřeby využívají a dál rozšiřují vládní činitelé v kombinaci s klasickou metodou infiltrace společenských hnutí provokatéry.

Pravda a láska **může** zvítězit nad lží a nenávistí jen za předpokladu, že jsou na místě ustálené mechanismy, které pravdu a lásku podmiňují: věrohodnost a důvěru v ní. Paleografie patří ke knihovnickému fochu, podobně jako patří k dějinám umění vědět, zda vrocení odpovídá skutečnosti, zda autorství je autentické. Není na čase, aby knihovny a knihovníci sestoupili z chodníku dějin a zaujmuli své místo nezávisle autorizovaného a důvěryhodného svědka informačních zdrojů, coby nezisková a historicky apolitická instituce s hluboce morálním zázemím? Zastaňme se mechanismů, které pomůžou zabránit té nejhorší zkáze, která může potkat každou společnost, totiž ohrožení samotné možnosti dohodnout se aspoň prakticky na tom co je a co není pravda.

Mediokracie bez důvěry totiž povede k apatii a obnovení středověkého strachu z prázdna (*horor vacui*).

Text této krátké eseje se opírá o stejnojmennou přednášku, která byla připravena pro závěrečný panel konference Knihovny současnosti, Olomouc, 12. 9. 2019 a byla následně přednesena ve velkém sále Městské knihovny v Praze, 23. 9. 2019.

*Profesor Andrew Lass (*1947 New York), americký antropolog a česky píšící básník, prožil velkou část svého života v Praze. S rodiči (novináři) přišel do Československa v roce 1948. Studoval na FAMU, na FF UK psychologii a folkloristiku. Z politických důvodů byl v roce 1973 s rodiči vyhoštěn ze země. Doktorát v oboru kulturně-sociální antropologie získal na Massachusettské univerzitě v roce 1981 a Karlova univerzita v Praze mu v roce 1993 udělila titul magistra. Počátkem 90. let zastupoval v České republice Mellonovu nadaci a inicioval projekt modernizace českého a slovenského knihovnictví CASLIN. V roce 1999 byl Andrew Lass jmenován profesorem antropologie, kterou vyučuje na Mount Holyoke College v Massachusetts. Profesor Lass získal řadu ocenění za svou práci a pomoc českému knihovnictví. Česká akademie věd mu udělila Cenu J. E. Purkyně v roce 1995, za pedagogickou činnost obdržel v roce 2010 významné ocenění od Americké antropologické společnosti. V roce 2014 mu byla udělena cena VIZE 97 Nadace Dagmar a Václava Havlových. Profesor Lass se věnuje nejen výuce studentů a vědecké práci, je také autorem několika knih poezie a esejů (Hra na slepou bábu, Mandala, Hrdlořezy a zvukomalby, Místo času, Možné světy), vystavuje své fotografie. V roce 2015 to byla výstava fotografií a textů v Moravské zemské knihovně pod názvem Dotyky věcí. Profesor Lass stále udržuje kontakt s českými knihovníky, setkává se se studenty KISK MU v Brně, přednáší na FF UP v Olomouci.*

Budoucnost knihoven

Pavla Kovářová, Martin Krčál

kovarova@phil.muni.cz, Martin.Krcal@mzk.cz

Úvod

V souvislosti s nedávnými událostmi – ať už s politickou kauzou změny vedení ÚKR nebo se stoletým výročím schválení prvního knihovního zákona – se jistě řada z nás zamyslela nad tím, jak by vlastně mohla vypadat budoucnost knihoven. Představy mohou být různé. Knihovny se proměnit na muzea knih, kde bude hlavním cílem ochrana tištěného fondu. Nebo vzniknou komunitní centra, kde písemné zdroje ustoupí lidem, kteří zde budou sdílet informace, názory i zkušenosti. Může se ale stát, že knihovny jako instituce úplně ztratí pro společnost význam a zaniknou. Anebo budou něčím úplně jiným. Scénáře, příčiny i důsledky mohou být velmi rozmanité a je nemožné je všechny popsat. Když jsme byli osloveni redakcí časopisu Duha, abychom se zamysleli, jak by podle nás mohla budoucnost knihoven vypadat, začali jsme rozvíjet diskuzi na toto téma. Rozhodli jsme se, že se pokusíme o pozitivní pohled na to, jak by knihovny mohly vypadat, pokud budou chtít. Zároveň je třeba zdůraznit, že musí být naplněny vnější i vnitřní faktory, které jim to umožní. Jsme si vědomi toho, že ideální svět neexistuje a ne všeho bude jednoduché dosáhnout, ale bez snů a idealizovaných představ nemůže dojít k jejich naplnění.

Vzhledem k rozsahu článku jsme se rozhodli přesněji vymezit některé vstupní parametry. Omezili jsme se na základní knihovny fungující v městech a obcích od úrovně krajů níže. Aby nešlo jen o futuristickou vizi, stanovili jsme si, že popisujeme knihovny fungující v roce 2030, tzn. změny by se měly stát v průběhu deseti let. Na základě těchto vstupních parametrů jsme se zamysleli nad čtyřmi oblastmi v knihovnách – prostor, tradiční služby a proces pro jejich zajištění, elektronické služby a vzdělávání uživatelů a knihovníků. V závěru bychom se pak pokusili

o pohled na knihovny zvnějšku, tedy jak je vnímá společnost a jejich uživatelé.

Prostory a služby

Pokud se řekne knihovna, představíme si budovu plnou knih. Tato představa je však již přežitá a knihovny kromě půjčování nabízejí velké množství dalších služeb, ke kterým potřebují vhodné prostory. S rozvojem myšlenky komunitní knihovny se ukazuje, že prostory v knihovnách nejsou vždy pro tento účel vhodné. Chybí prostory pro setkávání, rozlišení na hlučné a tiché studovny, často nelze kvůli rozvržení ani realizovat více akcí nebo aktivit najednou a skloubit je přitom s provozem. K dispozici vždy není ani vhodné technické a prezentační vybavení. Přitom koncept komunitní knihovny by měl klást důraz na sebevzdělávání, týmové studium, setkávání lidí se stejnými zálibami a potřebami, podporu diskuze a kulturního rozvoje. Tomu samozřejmě musíme přizpůsobit prostory. Při navrhování knihoven ve světě se stále více prosazuje koncept tří zón, který obsahuje vítací zónu, kde se dějí různé akce, není zde potřeba registrace a zároveň tato zóna slouží jako prostor pro získávání nových čtenářů, kdy je zaujmeme nějakou akcí nebo výstavou. Uživatel získá potřebu podívat se, co knihovna dále nabízí. Druhá zóna je již komornější a jsou zde k dispozici fondy a výpůjční pult, kde dochází k hlavnímu kontaktu s knihovníkem. Třetí zóna je klidová a slouží ke studiu, ale lze ji kombinovat i s odhlučněnými týmovými studovnami. Ve všech třech zónách musí být kladen důraz na komfort a je třeba je vhodně vybavit technikou. Třeba týmové studovny by měly disponovat počítačem a prezentační technikou. Pokud bude skupina studentů pracovat na nějakém týmovém projektu, pak si potřebuje dělat zápisky, sdílet společně zajímavé dokumenty a v neposlední řadě třeba i společně tvořit text. K tomu mohou využít interaktivní

tabuli, případně velké dotykové obrazovky s PC zabudované ve stolech s možností přístupu k internetu, kde si uživatelé nasdílejí stejný dokument a pracují na něm společně. Samozřejmostí je pak připojení vlastního notebooku a přístup na Wi-Fi. Zprovoznění techniky by měl zvládnout i naprostý začátečník. Prostředí a technické vybavení musí podporovat spolupráci a kreativitu, nesmí však být bariérou při komunikaci.

Diskutované jsou kavárny uvnitř studoven. Na jednu stranu v nich může dojít k poškození dokumentů, ale jednoznačně uživatelům zvyšují komfort služeb a podporují komunitní funkci. Pro uživatele může být zajímavé navázání na služby v okolí. Jako příklad uveďme Knihovnu Varšavské univerzity, která je situována do komplexu, kde jsou k dispozici obchod, kavárna, pošta a další běžné služby. Tyto multifunkční budovy mohou být zajímavé nejen ve velkých městech, ale zejména v menších obcích a na venkově, protože občané mají všechny služby kumulované na jednom místě. Mohlo by to přispět ke vzájemné spolupráci mezi institucemi a k realizaci společných projektů. Samozřejmostí je pak navázání na dopravní infrastrukturu a dostatek parkovacích míst.

Stále větší význam bude hrát virtuální prostředí. Lidé nemusí chodit do knihoven, ale přesto využívají jejich služby v elektronické podobě. Je ekonomicky nemyslitelné, aby každá knihovna budovala vlastní online nástroje a samostatně digitalizovala vlastní fondy. Velkou příležitostí je budování centrálních služeb jako je portál Knihovny.cz, Digitálníknihovna.cz nebo Ziskej. Tyto služby umožní lépe využít potenciál knihoven, zpřístupní kvalitní služby i menším knihovnám a v neposlední řadě umožní

sjednotit služby a snad i vytvořit jednotný systém knihoven, který bude pro uživatele transparentní. Důraz bude kladen na kurátorskou roli, protože jedním z hlavních úkolů knihoven zůstává pomoc při vyhledávání informací a zdrojů pro uspokojování informačních potřeb uživatelů. Je otázkou, zda k tomu stačí vyhledávací systém, jenž dokáže vrátit kvalitní výsledky nebo jej do-

plní i odborníky vytvářené portály zaměřené na určitá témata, události či osobnosti. Na takových rozcestnících by uživatel rychle získal přehled o tom, jaké jsou v dané oblasti stěžejní zdroje, kdo na dané téma publikuje nebo jaké instituce na dané téma nejvíce vyjednávají publikace.

Důležité bude umožnit uživatelům přístup k plným textům. Zde je třeba vyvinout ještě větší aktivitu při vyjednávání s autory, ministerstvem a kolektivními správci, aby se našel model, jak podporovat vznik informací a zároveň je šlo jednoduše šířit široké veřejnosti, ideálně přímo na koncová zařízení uživatelů. Minimálně je potřeba najít cesty, jak zpřístupnit výsledky digitalizace. Prvním úspěchem bezesporu bude zpřístupnění děl nedostupných na trhu, které v současnosti připravuje Národní knihovna ČR.

Chceme-li propojovat služby, je nezbytné do držování standardů. To je v současnosti problém zejména u bibliografických záznamů, kde se projevuje "lidová tvořivost" knihovníků. Pro provoz centrálních služeb je nezbytné, aby knihovny sjednotily postupy a ideálně přebíraly záznamy ze Souborného katalogu ČR. Knihovníci musí radikálně změnit své uvažování a přemýšlet nad tím, že jejich uživatelé nejsou jen lidé v jejich okolí, ale jsou jimi všichni občané ČR. Zde pak můžeme mluvit o tom, že knihovny jsou veřejné

instituce přístupné všem. Služby knihoven jsou v současnosti málo známé. Obvykle jsou zúžené pouze na půjčování knih z dané pobočky. Lidé nemají ponětí o meziknihovních službách, databázích a online zdrojích a jen pomalu si všímají knihoven jako kulturních a vzdělávacích center. Chtějí-li knihovny uspět na informačním trhu, bude nutné sjednotit a zjednodušit služby. Zavést jednotné procesy. Ušlechťuje se tím i vývoj knihovních systémů, protože je nebude nutné přizpůsobovat jednotlivým institucím. Realizovat tuto vizi nebude jednoduché, ale je třeba si uvědomit, že bez toho se mohou knihovny propagovat na centrální úrovni pouze v obecné rovině a ne na konkrétní služby, protože je má v současnosti každá knihovna i pobočka jiné, což platí i o cenách a poplatcích.

Stále větší roli v řízení knihoven budou hrát statistiky a datamining. Pro správné rozhodování potřebujeme data a jejich správnou interpretaci. K tomu je nutné vhodné technické vybavení. Pomocí bezpečnostních bran můžeme orientačně sledovat počty návštěvníků ve studovně. Využít lze však i sofistikovanější zařízení jako jsou kamery s detekcí osob, kdy přesně vidíme přesný počet návštěvníků ve studovně, ale lze také sledovat, kterou část knihovny nejvíce využívají, jaká je naplněnost studoven v určitých časových intervalech apod. Určitě je nutná anonymizace, nicméně tímto způsobem se můžeme dostat k přesnějším datům. Ta lze dobře využít při jednání se zřizovatelem o financích a podpoře knihovny, při komunikaci vůči uživatelům nebo s médii. Koncept library advocacy se postupně prosazuje i u nás a bez kvalitních dat jej není možné realizovat. Statistiky a data ze systémů

lze využívat i v jiných oblastech. Za všechny jmenujme např. koncept data driven acquisition.¹

Jako poslední trend bychom zmínili myšlenku otevřené knihovny. Ta je postavena na tom, že knihovna funguje i bez knihovníků a lze do ní přistupovat i mimo jejich pracovní dobu. To lze samozřejmě zajistit pouze díky technologiím (kamery, RFID selfchecky a biblioboxy, vstupy na čipy, automaticky zapínané topení, světla, kli-

matizace, případně další prvky Internetu věcí). Neznamená to, že bychom knihovníky propustili a provoz postavili na technice a umělé inteligenci. Spíše jde o to, že v pracovní době poskytuje personál všechny služby a po uzavření knihovny se registrovaným uživatelům otevírá možnost využívat prostory např. pro setkávání, samostudium nebo pro samoobslužné půjčování či vrácení dokumentů.

Tento koncept funguje v různých zemích, nejvíce pak v irských nebo severských knihovnách. Stěžejní je prostřednictvím technologií zajistit vstup do prostor studoven, bezpečnost a komfort uživatelů, poskytnutí základních služeb a v neposlední řadě zabránění krádežím techniky a ve fondech. Otevřené knihovny hrají důležitou roli při prosazování komunitní funkce knihoven, protože ještě více otevírají své prostory.

Vzdělávání

Jednou ze služeb knihovny je již nyní vzdělávání a to nejen informační. Knihovny nabízí třeba kurzy ručních prací nebo akce pro houbaře. Nejedná o nic špatného. Naopak jde o krok

¹ data driven acquisition – daty řízená akvizice zahrnuje vyhodnocení dat, která má knihovna k dispozici (např. data o půjčovanosti knih) i návrhy uživatelů při výběru nových dokumentů do fondu.

k myšlenke komunitního centra. Vždy je ale nutné se zamýšlet nad potřebami uživatele. Knihovna má nabízet akce a aktivity, které jsou pro uživatele přínosné a pomohou k jeho rozvoji. Určitě se do toho může promítat pohled knihovníků, ale skladba vzdělávacích akcí musí vycházet z požadavků uživatelů. Na seminářích k tvorbě dotazníků, které pořádala spoluautorka tohoto textu, se nejednou objevil názor knihovníků, že navrhovaná akce by byla pro jejich uživatele zajímavá a přínosná, ale raději se jich na to nebudou ptát, protože by jim ji sami nenabídli. Důvodem bývá obvykle fakt, že danou problematiku nikdo z učících knihovníků neovládá, a na externisty nemají finance. Jako další argument zaznívá, že téma nepovažují za důležité, aniž by si na své cílové skupině ověřili, zda by pro ni nějaký přínos nebyl. Knihovník ví přece nejlépe, co jeho uživatelé potřebují. Vždyť už to dělá dlouho. Tento přístup musíme změnit a více se uživatelů ptát na jejich potřeby a očekávání nejen od vzdělávacích aktivit, ale také od služeb knihoven. Je třeba si uvědomit, že jen málokdo má zájem si rozšiřovat obzory ve všech směrech, které se nabízí, i když nevidí, k čemu přesně by sám dané poznatky využil. Témata akcí v knihovnách se neomezují pouze na literaturu, natož jen na tu klasickou, čímž nemyslíme, že by taková akce nemohla být kvalitní a zajímavá. Knihovny již ve spolupráci se základní školou ukazují svou nabídkou lekcí mladým uživatelům a tím jim dávají najevo, že mohou naplňovat jejich potřeby nejen v rámci školní výuky literatury, ale třeba i kurzy hodnocení informací, informační bezpečnosti nebo mediální výchovou.

I když knihovny v naší vizi mohou disponovat více prostředky než nyní a bylo by to určitě příjemným bonusem, není to pro oblast vzdělávacích služeb nezbytné. V zahraničí a částečně i u nás již funguje model, kdy lektory jsou třeba odborníci z místní komunity, kteří se rádi podělí o své znalosti a zkušenosti, často i bez nároku na honorář. Pro akce, které vedou, potřebují od knihovny jen zájem a organizační pomoc, kam patří technické a materiální prostředky nebo

propagace. Knihovna dává k dispozici své prostory a obsah akce si již vytváří členové komunity sami pro sebe.

Aby knihovna budoucnosti mohla fungovat tak, jak bylo popsáno výše, je nezbytné kromě nadšení knihovníka také jeho celoživotní vzdělávání. Knihovny budou v rámci svých procesů i služeb využívat stále nové moderní technologie, pokrok ale probíhá i v netechnických sférách činnosti knihovny, např. mění se didaktické postupy v rámci výuky dětí a dospělých. Celoživotní vzdělávání bude probíhat zejména na dvou úrovních – sdílení dobré praxe, kdy předávat zkušenosti budou knihovníci z praxe s podporou knihovnických organizací, a výuka nových trendů, které se ujmou odborníci na danou oblast, zejména pedagogové z knihovnických škol v ČR. Vždyť jejich učící praxí je právě udržovat si přehled ve vývoji a novinkách, které se ještě do české knihovnické praxe nedostaly. V naší pozitivní vizi konečně dojde k překonání nepochopení a předsudků ze strany praxe i škol a bude funkční systém profesního knihovnického vzdělávání založený na vzájemné spolupráci a diskuzi.

Postavení knihovny ve společnosti z pohledu uživatelů

Určitě bychom si všichni přáli, aby knihovny budoucnosti byly instituce, které bude společnost považovat za hodnotné, užitečné a cenné. Instituce, v nichž budou zaměstnáni odborníci, jejichž práce bude dostatečně oceněna a to nejen finančně. Věříme, že by takové být mohly. To ale jen za předpokladu, že se změní a nebudou čekat, až si lidé konečně všimnou toho, co pro ně dělají. Jakkoli jsou fondy důležitou složkou knihoven, není to jen o nich. Je neoddiskutovatelné, že je třeba učit naše uživatele práci se zdroji, odkazovat je na zajímavou literaturu, která bude sloužit k uspokojení jejich informačních potřeb. Být průvodci informacemi. Je však třeba zaměřit se i na online prostředí a věnovat se také informačnímu vzdělávání a podpoře komunitní role knihoven. Musíme více reflektovat zájem společnosti, snažit

se pochopit její očekávání a jít těmto potřebám vstříc. Bez toho lidé nedocení knihovny a nepochopí jejich význam pro společnost.

Má smysl udržovat při životě knihovnu, jejíž služby nikdo nevyužívá? Taková knihovna jen poškozuje jméno ostatních. Ve společnosti občas zaznívá názor, že nemá smysl plošně zvyšovat platy v knihovnách. Ty schopné si na provoz a služby dokáží získat prostředky jinak, například z projektů nebo i od zřizovatele, který ocení, co pro občany dané lokality knihovna dělá. A je nezanedbatelné množství knihoven, kam chodí pracovníci, protože mají rádi knížky a vlastně ani nechťejí, aby je od nich někdo rušil, nebo si je půjčoval, protože by je mohl poškodit. Pokud se někdo setkává s knihovnou tohoto typu, často už nemá zájem využít jinou, i když může být jiná. Jen těžko pak můžeme změnit pohled společnosti na knihovny.

Knihovny měly velkou příležitost ke změně své role a názoru společnosti na ně v době, kdy nabízely zdarma internet pro všechny, kdy tato technologie byla pro uživatele špatně dostupná. Mohli jsme ukázat, k čemu lze internet využít a jak jej využívat v práci, pro chvíle odpočinku nebo pro sebezvzdělávání. Tuto šanci jsme dostatečně nevyužili. Další možností je aktuální proměna na komunitní centra. Je otázka, pokud ani tuto druhou šanci nevyužijeme, jestli přijde nějaká další. Příležitost získat zpět svou důležitost a respekt společnosti tady stále je. Je však na nás, knihovnicích, zda ji dokážeme využít.

Závěr

Na závěr alespoň něco optimistického. Již dnes existují knihovny, které se o změnu pokoušejí a daří se jim to. Stále máme ve svých řadách schopné lidi, jimž jde o budoucnost knihoven. Je na čem stavět, jen musíme chtít. A snad se i tento článek stane impulsem pro ty knihovny, které třeba jen neví jak dál, a přemýšlejí, jakou cestou se vydat.

Pavla Kovářová se v rámci studia specializovala na informační bezpečnost se zaměřením na sociální aspekty, v tomto tématu pokračuje i po obhájení dizertační práce. Její zaměstnání na KISK FF MU ji přivedlo k souvisejícím tématům, mezi které patří informační a datový management, právo a politika při práci s informacemi, informační gramotnost a vzdělávání nebo metodologie výzkumu v ISK. V těchto tématech se věnuje přednáškové a publikační činnosti, především opřené o její výzkumné aktivity. V současnosti je tato činnost utlumena (ale ne přerušena) mateřskou dovolenou.

Martin Krčál v současnosti vede Odbor vývoje v Moravské zemské knihovně, kde má na starosti zejména rozvoj portálu Knihovny.cz. Kromě toho působí jako pedagog na Katedře informačních studií a knihovnictví FF MU. Profesně se zabývá problematikou knihoven a návrhu systémů. Je jednatelem společnosti Citace.com, kde se podílí na návrhu a vývoji služby Citace PRO a dalších nástrojů.

Zdeněk Václav Tobolka

Knihovník musí mít encyklopedické vzdělání a znáti dobře vlastivědu a písemnictví svého národa i důležité literární zjevy národů druhých. Ne, aby je všechny sám četl, nýbrž aby si studiem literárních dějin a studiem dějin věd o nich dovedl zjednatí náležitý soud. Není dobrým knihovníkem, kdo omezuje své vědomosti jen na úzkou oblast knihovnické nauky neb dokonce jen na její určitou část.

BRADÁČ, Ludvík aj. *Československé knihovnictví*. Red. Zdeněk Václav TOBOLKA. Praha: Československý kompas, 1925, s. 409.

Proč jsme zapomněli na knihovnici a knihovníka?

Vít Richter

vit.richter@nkp.cz

V roce 2019 jsem byl tak trochu donucen ohlížet se více než kdy jindy do minulosti našich veřejných knihoven. Byla to příležitost podívat se na náš obor v celkovém historickém kontextu a nadhledu. Vývoj knihoven a zejména těch veřejných v posledním století ovlivňovaly tři knihovní zákony. Už to samotné není zcela běžné, protože když se trochu porozhlédneme po Evropě i širším okolí, zjistíme, že mít knihovní legislativu, pravidla, která vymezují knihovny a jejich systém na celostátní úrovni, není tak úplně samozřejmé. Vícekrát jsem měl před sebou naše zákony o knihovnách, srovnával jejich obsah a zamýšlel jsem se nad tím, jak jednotlivé paragrafy či ustanovení mohly ovlivnit vývoj knihoven, zda byly něčím, co usměrňovalo každodenní život knihovny a jejich pracovníků, nebo zda se jednalo o prázdné a bezvýznamné proklamace, na které jsme dávno zapomněli. Bylo velmi zajímavé srovnávat, na co se jednotlivé zákony soustředí, co je jejich cílem, a naopak co potlačují nebo co zcela opomíjejí. Rozdílů velkých i malých najdeme více a já jsem si pro svůj příspěvek vybral jeden: knihovnici a knihovníka.

Často se upozorňuje na to, že Zákon o veřejných knihovnách z roku 1919 nebyl jen bleskem z čistého nebe, ale že jeho rychlé přijetí hned na počátku vzniku samostatného

Československa umožnili knihovníci a představitelé tehdejšího knihovnického světa – jakými byli Václav Štěch, Jan Auerhan, Ladislav Jan Živný, Karel Velemínský, Zdeněk Václav Tobolka a řada dalších,¹ kteří o něj řadu let

usilovali, sledovali vývoj v zahraničí, připravovali ho a postupně ho během diskuzí formulovali. Říkáme jim knihovníci, protože pracovali v knihovnách a usilovali o rozvoj knihoven, ale z dnešního pohledu vlastně neměli odpovídající kvalifikaci, protože neabsolvovali žádnou knihovnickou školu či univerzitu. O to více si uvědomovali, jak je důležité, aby pracovníci knihoven měli odpoví-

dající kvalifikaci a aby se knihovnictví konstitovalo jako studijní a vědní obor. První knihovní Zákon a návazné vládní nařízení se v mnoha aspektech věnovalo celé řadě praktických kroků k tomu, jak zřídit, financovat, provozovat a rozvíjet veřejnou knihovnu v obci. Proto nemohla zůstat stranou osoba a kvalifikace knihovníka. Zákon a návazné vládní nařízení² v této věci uvádí:

¹ Podrobněji viz: KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích = History of public libraries in the Czech Lands*. Vydání první. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. 327 stran. ISBN 978-80-7051-250-0.

² *Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazující předpisy* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1919 [cit. 2020-01-18]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc

XI. Knihovník (k § 9). Článek 45.

Agendou veřejné knihovny pověří se zvláštní knihovník (knihovnice). Knihovníkem jest ustanoviti inteligentní osobu, znalou literatury a správy knihovnické. Knihovník ani jeho pomocníci nemají býti stíženi chorobou sdělnou nebo vzbuzující ošklivost.

V knihovně určené více než 10.000 obyvatelů může býti knihovníkem (knihovnicí) jmenován jen ten, kdo absolvoval aspoň střední školu nebo ústav na roveň postavený a vykonal, zpravidla po jednoročním studiu odborném, státní zkoušku knihovnickou.

V knihovnách pro 2000 až 10.000 obyvatelů se úřad knihovnický svěří osobám, které dokončivše aspoň měšťanskou školu navštěvovaly přiměřený kurs odborný a vykonaly státní zkoušku knihovnickou.

O rozsahu odborného vzdělání knihovnického bude vydáno nařízení zvláštní.

Na první pohled je zřejmé, že tehdejší zákonodárce vyžadoval, aby v knihovnách pracovali lidé, kteří jsou zdraví a mají odpovídající kvalifikaci. Toto ustanovení bylo základním impulsem pro vznik knihovnického školství a faktické konstituování knihovnického povolání, protože až do této doby oficiální knihovnická kvalifikace neexistovala a knihovníkem byl fakticky ten, kdo pracoval v knihovně. Co bylo obsahem knihovnické profese, nám velmi dobře ilustruje základní knihovnická příručka Československé knihovnictví z roku 1925, kterou sestavil Zdeněk Václav Tobolka.³

Knihovnictví

- **Kniha:** psaná, tištěná, zacházení s knihou, vazby knih, bibliofilie
- **Knihovna**
- **Knihovnické zákonodárství**
- **Získávání knih:** výběr knih, přírůstkový seznam, ztráty knihoven
- **Stavba a zařízení knihovny,** zařízení knihovnických místností

- **Stavění a značkování knih:** místní seznam, revize
- **Výpůjční řády a soustavy**
- **Zaměstnanci knihovny. Organizace knihovníků**
- **Bibliografie**
- **Katalogizace:** abecední katalog jmenný, věcné katalogy, katalogy zvláštní

Podstatně odlišný názor na poslání a kvalifikaci knihovníka byl formulován v období socialistické výstavby, i když Tobolkova příručka se pro odbornou přípravu knihovníků používala až do 60. let minulého století. I v tomto případě nám může posloužit v pořadí druhý knihovní zákon – Zákon o Jednotné soustavě knihoven.⁴

§10. Pracovníci knihoven

1. Knihovník v lidově demokratickém státě plní významné politickovýchovné poslání a musí mít proto potřebnou politickou i odbornou kvalifikaci. Jeho povinností je zejména iniciativně získávat nové čtenáře, individuálně o čtenáře pečovat a všemi způsoby práce s knihou napomáhat ke zvýšení politického uvědomění a k uspokojování stále rostoucích potřeb občanů při prohlubování jejich všeobecného i odborného vzdělání a kulturního rozhledu. To se týká i knihovníků dobrovolných, jimž úřady, organizace a instituce, které zřizují a řídí knihovny, poskytují při plnění těchto úkolů všestrannou pomoc. Při výkonu své funkce se knihovník opírá o aktiv dobrovolných spolupracovníků knihovny.

2. Předpisy o kvalifikačních předpokladech pracovníků knihoven vydají, pokud to nepřísluší podle zvláštních předpisů do působnosti jiných orgánů, příslušné ústřední orgány a úřady v dohodě s ministerstvem školství a kultury a s ústředním výborem příslušného odborového

³ BRADÁČ, Ludvík, TOBOLKA, Zdeněk Václav, ed. *Československé knihovnictví*. V Praze: Československý Kompas, 1925.

⁴ Zákon ze dne 9. 7. 1959 o jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon): vládní návrh. Praha: [s.n.], 1959. 13 s. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb-a-navazne-provade-ci-predpisy/Knihovnický_zákon.htm

svazu, zároveň stanoví, v kterých knihovnách pracují knihovníci z povolání.

3. Úřady, organizace a instituce, které zřizují a řídí knihovny, zajišťují soustavné doplňování a prohlubování potřebné kvalifikace zaměstnanců knihoven i dobrovolných pracovníků.

Na první pohled je zřejmé, že v období socialismu byl hlavní akcent kladen na ideologické a politické poslání knihoven, které se silně prolínalo všemi knihovnickými disciplínami a své jasné vyjádření našlo v podobě předmětu, který byl dlouho nazýván jako bibliopedagogika. Silným impulzem pro rozvoj oboru byl vznik soustavy VTEI v roce 1959, tj. ve stejném roce, kdy byl přijat Zákon o jednotné soustavě knihoven. Co bylo obsahem vysokoškolského knihovnického studia, uvádí například Jiří Cejpek ve své publikaci z roku 1967:⁵

- I. **Všeobecný základ:** (prohloubené všeobecné znalosti, encyklopedický prvek):
 1. základy vědeckého světového názoru,
 2. jazykové a literární znalosti, 3. široký kulturní politický přehled atd.
- II. **Odborní knihovnické, bibliografické a knihovědní znalosti a zvládnutí teorie a metodiky VTI:** 1. nauka o knihovnách, 2. bibliografie, 3. nauka o knize, 4. teorie a metodiky VTI
- III. **Zaměření na některou z dalších vědních oblastí:** 1. na techniku nebo 2. na přírodní vědy nebo 3. na společenské vědy apod.

Šedesátá léta minulého století byla také počátkem využívání informačních technologií v knihovnách. Začaly se objevovat první počítače a vznikaly první automatizované agendy. V dalším období a zejména v současnosti jsou především informační technologie (internet, digitalizace, sociální sítě a další média), které výrazně rozšiřují obor knihovnictví o oblast

informační vědy a studium nových médií. Dnes je náš obor velmi složitě strukturovanou aplikovanou disciplínou, v níž se soustředí a provazují poznatky z různých oborů a oblastí a která se vyučuje v nepřeberném množství variant na různých školách po celém světě. Můžeme do něho zahrnout zejména:

- Knihovědu a knihovnické, informační dovednosti
- IT dovednosti
- Pedagogické, lektorské dovednosti
- Komunikační dovednosti
- Manažerské dovednosti
- Výzkumné dovednosti
- Rozvoj osobnosti

V českém prostředí nejpodrobnější popis dnešních požadavků na znalosti, dovednosti a kompetence pracovníků knihoven uvádí systém Národní soustavy kvalifikací. Není účelem tohoto příspěvku snažit se vymezit aktuální obsah současného předmětu či oboru knihovnictví, informační vědy či nových médií, ale podívejme se, co o pracovnících knihoven vypovídá současný, v pořadí třetí knihovní Zákon z roku 2001. Odpověď je velice stručná: NIC. Zákon se zabývá výhradně institucemi a jejich službami. Na tisíce knihovnic a knihovníků se zapomnělo. Paradoxem naší doby je, že nepřetržitá proměna a rozšiřování oboru nezněly adekvátní odraz v současné knihovnické legislativě. V dobách její přípravy totiž panoval na tehdejší Ministerstvu kultury názor, že zákonem nelze cokoli ve vztahu ke vzdělání pracovníků uvádět či ukládat. A je potřeba konstatovat, že ani tehdejší odborná komunita neměla jednoznačné představy o tom, co by v zákonu ve vztahu k personálnímu zajištění činnosti knihoven, mělo být. Z tohoto hlediska jsme se trochu vrátili do předzákonních dob a sami mnohdy nevíme, kdo tím knihovníkem vlastně je. Mohl by to být ten, kdo v knihovně pracuje na nějaké knihovnické pozici, tj. netýká se to ekonomů, údržbářů, IT pracovníků, pracovníků PR a jiných povolání. Není to ale tak jednoduché. Drobné úskalí při vymezení knihovníka představuje skutečnost, že někdy je za

⁵ CEJPEK, Jiří. *Československé knihovnictví: poslání a organizace*. Vyd. 2., přeprac. Praha: SPN, 1967. 186, [2] s. Účebnice pro vysoké školy.

knihovníka označován ten, kdo uzavřel pracovní poměr na práci v knihovně. Souvisí to s tím, že předpis, který určuje zařazení pracovníků do platových tříd, preferuje, aby dotyčný pracovník na určitou pozici splňoval pouze stanovený stupeň vzdělání (střední škola, vysoká škola apod.) a nikoliv absolvování konkrétní oborové školy, kde studují budoucí knihovníci. Když se podíváme na výsledky celostátních průzkumů věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven, dozvíme se, že skoro polovina pracovníků na knihovnické pozici nemá odborné knihovnické vzdělání, tj. že neabsolvovali příslušnou odbornou školu nebo nesložili certifikovanou zkoušku podle Národní soustavy kvalifikací. V této souvislosti nás může napadnout otázka, zda je to dobře nebo špatně a již předem si můžeme odpovědět, že někdy ano a někdy ne. Pokud uvažujeme o nějaké specializované knihovně, například pro obor chemie, potom je nespornou výhodou, pokud zde pracuje chemik a vedle toho má knihovnickou kvalifikaci. Jiná je ale situace, pokud v dětském oddělení veřejné knihovny pracuje třeba inženýr ekonomie. Za určitých okolností bychom připustili, že pokud se jedná o inženýrku, která má za sebou výchovu dvou dětí, věříme, že si v knihovně s dětmi nějak poradí. V případě muže se nás ale může zmocnit určitá pochybnost.

Jestliže zmiňujeme nedostatečnou knihovnickou kvalifikaci u pracovníků jako celku, totéž platí i o managementu knihoven. Dnes máme hodně knihoven, kde vlastně žádní „kvalifikovaní“ knihovníci včetně vedení nepracují, a to může být problém. Takovým knihovnám nezbývá nic jiného, než aby svou činnost postavily na „tradiční“, tj. pracují tak, jak se to „tradičně“ v knihovně dělalo. Často se tento způsob odhalí, když „tradiční“ knihovna chce vstoupit do nějakého systému spolupráce.

Příčin, proč máme v knihovnách málo pracovníků s knihovnickou kvalifikací, je více a zdaleka se to netýká jen prázdnoty knihovního zákona. Jednou z nich je omezený počet

nových absolventů středních i vysokých škol. Druhým faktorem je, že málokterý absolvent knihovnické školy nastoupí po dokončení studia do knihovny. Zde může být příčin také jistě více, ale ta nejvýznamnější je nízká úroveň odměňování v knihovnách. Jistě stojí za to, abychom usilovali o změnu současného trendu, ale pokud situaci hodnotíme střízlivě, nemáme příliš šancí tyto dlouhodobé trendy změnit nebo zastavit. Těžko můžeme ovlivnit počet studentů, kteří se na knihovnické školy hlásí, je zřejmé, že zásadním způsobem neovlivníme celkovou mzdovou politiku. Ale je jednu oblast, kterou ovlivnit můžeme. Je to především personální politika každé knihovny, která by měla být nastavena tak, aby knihovnická místa byla přednostně obsazována lidmi s knihovnickou kvalifikací. O tom rozhoduje ředitel nebo vedoucí knihovny a nikdo jiný. V této souvislosti často slyšíme názor, že knihovna nepotřebuje knihovníky, že stačí nebo je dokonce lepší či finančně výhodnější, když na uvolněné místo přijmeme kohokoliv a potom ho zapracujeme. Je to zpravidla názor těch, kteří knihovnickou kvalifikaci nemají, a proto ji zlehčují. Když takový vedoucí hledá například právníka, zcela určitě přijme absolventa právnické fakulty, ale ne inženýra chemie, ale když naopak obsazuje knihovnickou pozici, je ochoten udělat jakýkoliv kompromis s tím, že se dotýčný „zacvičí“.

Před několika lety se připravovala Koncepce vzdělávání knihovníků,⁶ kde byla snaha do budoucna jednoznačně doporučit managementu knihoven, aby na knihovnické pozice byli přijímáni pracovníci s příslušnou odbornou kvalifikací nebo, aby knihovna zajistila jejich rekvalifikaci. Bylo až dojemné, jak se někteří manažeři tomuto principu bránili.

6 Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků (CŽV). *Knihovna plus* [online], 2017, 13(1) [cit. 2018-06-21]. ISSN 1801-5948. Dostupné z: <https://knihovnaplus.nkp.cz/archiv/2017-01/informace-a-konference/koncepce-celozivotniho-vzdelavani-knihovniku-czv>

Ve vztahu k veřejným knihovnám se podařilo dostat téma vzdělávání pracovníků knihoven alespoň do Standardu pro dobrou knihovnu, kde se doporučuje, aby pracovník knihovny věnoval ročně 48 hodin svému vzdělávání a v menších knihovnách alespoň 8 hodin za rok. Do poslední novely standardu z roku 2019⁷ jsme jako doporučení prosadili formulaci:

*Odborné knihovnické činnosti knihovny zajišťuje odborný pracovník knihovny s minimálně středoškolským vzděláním, který má odbornou způsobilost. Odbornou způsobilostí se rozumí souhrn teoretických vědomostí, znalostí odborných standardů, procesů a právních předpisů upravujících činnost knihovny. Provozovatel knihovny usiluje o soustavné zvyšování kvalifikace odborných pracovníků.*⁸

7 Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2019 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/VKIS/MK_standard_VKIS.pdf

8 Viz: Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků...

Abychom byli přesní, vypůjčili jsme si tuto formulaci od svých slovenských kolegů, kteří si ji již řadu let mohou přečíst ve svém knihovnickém zákonu.⁹ A to je pro nás dobré připomenutí, že bychom při přípravě novely knihovnického zákona neměli opět zapomenout na ty, kteří v knihovnách pracují.

Vít Richter je ředitelem Knihovnického institutu Národní knihovny ČR, předseda Ústřední knihovnické rady, výkonný tajemník Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR, koordinátor dotačního programu VISK, vedoucí projektu Benchmarking knihoven, spolupracoval a spolupracuje na řadě celostátních průzkumu zaměřených na problematiku knihoven, čtenářství dospělě a dětské populace.

9 Komentovaný výklad zákona č. 126/2015 Z. z. o knižnicích a o změně a doplnění zákona č. 206/2009 Z. z. o muzeích a o galeriích a o ochraně předmětů kulturní hodnoty a o změně zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. [online]. In: Bratislava: Ministerstvo kultúry SR, 2015 [cit. 2020-01-18]. Dostupné z: http://www.culture.gov.sk/extdoc/6219/Zakon_126_vyklad_platny

Zdeněk Václav Tobolka

V Československé republice uvedena byla v život r. 1920 jednoroční česká státní škola knihovnická v Praze a r. 1921 jednoroční německá státní škola knihovnická v Ústí n.L., první pro výchovu knihovníků všech kategorií, druhá pro výchovu jen knihovníků veřejných knihoven.

Jak dělíme zaměstnance v knihovně. Podle svého předběžného a odborného vzdělání dělí se úředníci v knihovnách na dvě kategorie: knihovníky v nejužším toho slova smyslu s dokonaným vzděláním vysokoškolským, znalostí jazyků a zkouškou prokázaným odbornictvím v knihovnictví a v pomocné či aktuárenské úředníky knihovní s dokonaným vzděláním středoškolským, znalostí jazyků a zkouškou prokázanými znalostmi v knihovnictví, ovšem v rozsahu menším, nežli je u knihovníků.

BRADÁČ, Ludvík aj. *Československé knihovnictví*. Red. Zdeněk Václav TOBOLKA. Praha: Československý kompas, 1925, s. 410, 413.

Jak se stát knihovníkem v Česku

Libuše Foberová
foberova@svkos.cz

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (tdkiv.nkp.cz) **definuje knihovníka jako pracovníka knihovny** vykonávajícího knihovnické práce, zahrnující výběr, zpracování, organizování, vyhledávání, zpřístupňování, resp. dodávání dokumentů a informací uživatelům knihovny. **Je více možností, jak se v České republice stát knihovníkem.** Například nastoupit do knihovny na pracovní pozici knihovník a informační pracovník. **Většina knihovníků u nás má jiné než oborové vzdělání.** Národní knihovna ČR realizovala v letech 1998, 2012 a 2017 Analýzu mzdové, věkové, a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR. Z analýz vyplývá, že knihovny zaznamenávají dlouhodobý pokles pracovníků s oborovým vzděláním.

Knihovnictví lze vystudovat nejen prezenčně, ale i dálkově (kombinovaná forma studia) na třech univerzitách u nás: na Univerzitě Karlově v Praze – bakalářské studium Informační studia a knihovnictví a magisterské studium Informace, média a knižní kultura, na Masarykově univerzitě v Brně – bakalářské a magisterské studium Design informačních služeb a na Slezské univerzitě v Opavě (nově získala akreditace na deset let) – bakalářské a magisterské studium Knihovnictví (přičemž magisterské studium má dvě specializace: informatiku a komunitní knihovnictví). Je možné vystudovat i střední knihovnickou školu, případně vyšší odbornou školu v Brně či v Praze. Nejen pro zaměstnavatele, ale i pro zaměstnance je kombinované (dálkové) studium na univerzitě dlouhé, finančně náročné a nevyhovující pro zajišťování služeb. V případě, že zaměstnavatel studium povolí, zaměstnanec čerpá studijní volno na základě dohody o zvýšení kvalifikace a je nutné, aby ho kolegové na pracovišti zastoupili. Výhodou je, že zaměstnanec musí v knihovně odpracovat určitý čas, aby se studium knihovně

zaplatilo. Není výjimkou, že zaměstnavatel dohodu se zaměstnancem neuzavře a ten studuje ve svém osobním volnu, což je velmi náročné. U zaměstnanců, kteří pracují v knihovně déle než deset let na odborném místě, je v kompetenci ředitele, aby praxi uznal s přihlédnutím k pracovním výsledkům a **oborové studium prominul.**

Nabídka, jak se stát knihovníkem, se nově rozšířila o možnost získání certifikátu Národní soustavy kvalifikační NSK. Systém NSK je velkou příležitostí pro zaměstnavatele – ředitele knihoven, kterou ovšem někteří ředitelé jako příležitost nechápou. Těmto ředitelům se jeví dřívější rekvalifikační kurzy na knihovníka jako jednodušší, a tudíž lepší. Nemyslím si to. V knihovnách se objevují různé typové pozice, které vyžadují různou kvalifikaci. Obsáhnout všechny dovednosti v jedné typové pozici je nereálné. Je nutné, aby management knihoven stanovil kompetenční profily zaměstnanců a určil, kolik potřebuje odborných knihovníků a kolik ostatních pracovníků. V knihovnách je většinou knihovníkem každý, kdo podepíše pracovní smlouvu. Zvláště v menších knihovnách knihovník vykonává všechny činnosti odborné i neobdobné. Personální politika je ve většině knihoven záležitostí pouze ředitelů, personalistu mají jen velké knihovny. Přitom propracovaná personální politika je pro úspěch knihovny zásadní. Zaměstnavatelé si stěžují, že školy nepřipravují takové absolventy, jaké by potřebovali. Na druhou stranu klesá zájem o studium knihovnictví. Získat do knihovny odborníky není lehké, zvláště u typových pozic systémový knihovník, správce digitální knihovny, IT pracovník, grafik ad. Je těžké je zaplatit a udržet v knihovně.

Vrátím se k registrům **Národní soustava kvalifikací a Národní soustava povolání.**

Jedná se o průběžně budované, státem podporované a občany i zaměstnavateli využitelné registry profesních kvalifikací a povolání existujících na pracovním trhu v ČR. NSK umožňuje zájemcům získat celostátně uznávané osvědčení o jejich profesní kvalifikaci, aniž by museli zasednout do školních lavic. Národní soustava kvalifikací NSK a Národní soustava povolání NSP jsou otevřené a všem dostupné databáze kvalifikací a povolání spravované Ministerstvem prací a sociálních věcí ČR. Jedná se o efektivní nástroj pro rozvoj lidských zdrojů a profesního vzdělávání. NSK, NSP, sektorové rady či autorizované osoby a certifikace – to jsou pojmy, které se stále více dostávají do povědomí podnikatelů a manažerů. Hospodářská komora ČR je autorizovanou osobou pro celou řadu kvalifikací, největší autorizovanou osobou u nás. **Jak se vyjádřilo vedení Hospodářské komory ČR, jedná se o nejzásadnější změnu v systému kvalifikací od dob Marie Terezie.** Souvisí s národní Strategii celoživotního učení, dále se zákonem č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Oba systémy NSK a NSP jsou otevřené, budou se aktualizovat průběžně podle potřeb pracovního trhu a vývoje nových technologií.

Hlavní přínos vidím v definici struktury knihovnických profesí a typových pozic, včetně definování veškerých požadavků na ně. Je přínosem zejména pro personální práci v knihovnách. Systém je otevřený a je možné ho promyšleně přizpůsobovat praxi. Časem

se jistě najde i více autorizovaných osob pro certifikaci, zatím je možno certifikát získat v Národní knihovně ČR, v Moravské zemské knihovně v Brně, v Knihovně Jiřího Mahena v Brně a v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě. K řešení zůstává nedostatečná vazba na katalog prací, zrychlení pravidelných re-

vizí NSK (každé 4 roky) a nemožnost sdílet autorizované osoby. Počáteční nedostatek autorizovaných osob se postupně zlepšuje. Od autorizované osoby se vyžaduje ochota pracovat navíc, připravovat studijní materiály, rekvalifikační/inovační kurzy a vše administrativně zvládnout. Tolik kritizované (například přílišná náročnost zkoušek) současné znění není dogma, formou revizí je možné prosadit požadované změny. Pro knihovnickou komunitu prosazení změn znamená cílevědomě

a dlouhodobě systematicky spolupracovat. Je možné takto prozkoušet i knihovníky, kteří sice mají oborovou školu, ale absolvovali studium před řadou let. Zvýší si tak sebevědomí a zaměstnavatel rozšíří možnost celoživotního vzdělávání pro zaměstnance. Začátkem 90. let vznikl integrovaný systém typových pozic: knihovník SŠ, samostatný knihovník VOŠ, knihovník specialista – bakalář a magistr. Toto rozdělení se drží stále. Systém NSP a NSK vidím jako příležitost pro zaměstnavatele – ředitele knihoven a pro knihovníky. Věřím, že se systém ujme a naplní očekávání. (3, 5)

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě je autorizovanou osobou. Rekvalifikační/inovační kurz jsme realizovali již dvakrát,

certifikaci kvalifikace knihovník v přímých službách jsme udělili zatím šesti knihovnicím, které většinou pracovaly v knihovně 2–5 roků, neměly oborovou školu a chtěly pro svou typovou pozici získat potvrzení kvalifikace. Jednalo se o knihovnice z Knihovny města Ostravy a z Univerzitní knihovny Ostravské univerzity. Dvě z nich takto získaly motivaci, chtějí ve studiu pokračovat dálkovým studiem na Slezské univerzitě v Opavě. V letošním roce otevřeme dva kurzy, jeden pro knihovníka v přímých službách a jeden pro knihovníka katalogizátora. Rekvalifikační/inovativní kurz mohou absolvovat všichni zájemci, není podmínkou certifikace. I takto si mohou pracovníci v knihovnách rozšířit své znalosti a vzdělávat se v oboru. Za přínosné vidím vytvoření studijních opor (adresa: <https://www.svkos.cz/pro-knihovny/studijni-texty/>), které vytvářeli vybraní odborní knihovníci z celé ČR a budou sloužit pro bakalářskou úroveň č. 6 profese knihovník podle NSK. Texty slouží nejen zájemcům o státní zkoušku, jsou volně přístupné všem knihovníkům. Díky grantu VÍSK1 se podařilo vytvořit kvalitní studijní opory. Učím na univerzitě knihovnictví již patnáct let a vím, jak velmi schází kvalitní učebnice a učební texty z oboru knihovnictví, o které mají zájem nejen studenti, ale i samotní knihovníci.

O tom, že se bude profese knihovník měnit, není pochyb. Univerzity se snaží přizpůsobit kurikulum požadavkům zaměstnavatelů. Avšak akreditace vyžaduje profesory a docenty a odborné asistenty s vědeckou hodností, kteří vědecky pracují, publikují a jsou navázáni na praxi. V knihovnictví je takových odborníků zoufalý nedostatek. Univerzity trpí personální nouzí. V České republice není možné se habilitovat v oboru knihovnictví právě proto, že nemáme docenty a profesory knihovnictví. Je to začarovaný kruh. Věřím, že se podaří vybraným doktorandům habilitovat v zahraničí (Slovensko a Polsko v současné době habilitace neumožňuje) a prolomit tento handicap. (1)

Autonomní řízení, robotizace, big data a budoucnost lidské práce jsou témata,

o kterých se dnes hovoří. Řada profesí zanikne a naopak nově vznikne. Příkladem je digitalizace stavebnictví. Od roku 2022 stát ukládá veřejným investorům povinnost využívat metodu BIM (digitální informační model stavby) u všech nadlimitních stavebních zakázek. Stavebnictví se kvůli digitalizaci dostalo v České republice do bodu, kdy čistě akademické vzdělání už nestačí. (6) **Hovoří se o demokratizaci dovedností** (democratization of expertise). Cílem je poskytnout lidem přístup k odborným technickým znalostem například z oblastí strojového učení nebo vývoje aplikací nebo ke znalostem z byznys domén – obchodní proces, ekonomická analýza pomocí zjednodušeného rozhraní bez nutnosti školení. Jedná se o civilní přístup. Civilní datové vědce, civilní integrátory, civilní vývojové pracovníky, kteří společně s rozvojem „no-code“ programovacích modelů tvoří příklady demokratizace dovedností. Analytici očekávají, že do roku 2023 se značně rozvinou čtyři klíčové oblasti demokratizačního trendu – demokratizace dat a analytiky, demokratizace vývoje SW, demokratizace designu a demokratizace znalostí (profesionálové bez IT specializace tak získají přístup k nástrojům a expertním systémům, jenž jim umožní využívat specializované dovednosti, ve kterých sami nejsou dobře znalí). (7)

Vize knihoven budoucnosti je inteligentní knihovna, vychází z konceptu „inteligentní města“. **Inteligentní město potřebuje inteligentní knihovnu, ta vyžaduje inteligentní knihovníky.** Hlavní funkce knihoven zůstaly stejné, ale obrovský nárůst digitálně dostupných informací a jejich relevance nutí knihovny vytvářet nové způsoby zprostředkování a služeb. Veřejné knihovny jsou nejnavštěvovanější kulturní instituce, jejich ambicí je stát se „třetím“ místem v životě lidí po domovu a práci. (4) Zpochybňování knihoven souvisí s celosvětovým webem a s novými možnostmi, které „inteligentní“ zařízení vytvářejí pro přístup k digitálně dostupným informacím zdánlivě bez závislosti na zprostředkující instituci.

Knihovny se musejí účastnit tohoto vývoje, aniž by se vzdaly svých základních funkcí. (2)

Všechny tyto změny v souvislosti s Průmyslem 4.0 cílí i na knihovny a na změnu vzdělávání knihovníků. Inteligentní knihovny budou potřebovat IT specialisty a datové analytiku, kteří budou mít i oborové vzdělání. Knihovny rozšiřují své služby například zakoupením robotů, 3D tiskáren, ale ukazuje se, že knihovníci pro takové služby nestačí pouze s oborovým vzděláním, musí mít základní IT dovednosti – znát základy programování apod. Knihovny se budou podílet na masové digitalizaci a k tomu budou potřebovat specialisty. Je velmi těžké odhadnout, jak se budou knihovny podílet na avizovaných změnách. Jak se bude vyvíjet vysokoškolské knihovnické vzdělávání bez potřebných profesorů a docentů. **Nezbývá než věřit, že digitalizace přiláká do knihoven mladé lidi a že pro ně bude profese knihovník dostatečně atraktivní.** Talentované mladé lidi lákají moderní technologie a zajímavá práce, která jim dává smysl. Zvládnou zaměstnavatelé – ředitelé knihoven tuto výzvu?

Literatura:

(1) FOBEROVÁ, Libuše. Budoucnost je v kvalifikovaných odbornících. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z Moravy* [online]. 2015, 29(1) [cit. 2020-01-02]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/budoucnost-je-v-kvalifikovanych-odbornicich>

(2) FREYBERG, Linda. Smart Libraries – buzz word or tautology?. *Elephant in the Lab* [online]. 2.6.2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://elephantinthelab.org/smart-libraries/>

(3) HOUŠKOVÁ, Zlata. NSK a NSP jako příležitost: současnost a perspektivy. In: *Knihovny současnosti 2018* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR, 2018, s. 145-152 [cit. 2020-01-02]. ISBN 978-80-86249-86-5. Dostupné z: http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2018/KKS18/prezentace%20KKS18/02NSK_a_NSP_jako_přilezitost_Houskova.pdf

(4) OLDENBURG, Ray. *The Great Good Place*. New York: Marlowe & Company, 1999. 336 s. ISBN 1-56924-681-5.

(5) ŠIMKOVÁ, Lenka a OLGA VAŠKOVÁ. Rozhovor s Mgr. Zlatou Houškovou: lehce skeptická optimistka. *Čtenář* [online]. 2013, 65(4) [cit. 2020-01-02]. ISSN 0011-2321. Dostupné z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/1210>

(6) VESELÝ, Jaroslav. Inovátoři si musí lidi vzdělávat sami. *Moderní řízení*. 2019, 54(9), s. 60-61. ISSN 0026-8720.

(7) Top 10 strategických technologických trendů pro rok 2020. *ITbiz.cz* [online]. 3.1.2020 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://www.itbiz.cz/clanky/top-10-strategickych-technologickych-trendu-pro-rok-2020>

Libuše Foberová je v současnosti ředitelkou Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Dříve vedla oddělení knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Specializuje se na problematiku managementu a marketingu knihoven a na komunitní knihovnictví. Organizuje knihovnické konference Kniha ve 21. století, publikuje v odborném knihovnickém tisku.

Jiří Cejpek

Přítom trvalým společným požadavkem jak na informačního pracovníka specialistu, tak na tvůrčího pracovníka příslušného oboru, podmiňujícím úspěch dělby práce mezi nimi, zůstane postulát, aby vždy byli schopni odborné komunikace, aby byli schopni si v odborných otázkách porozumět.

Právě této kategorii informačních pracovníků je předvídána slibná budoucnost. Uvádí se, že za určitých okolností mohou z těchto informačních pracovníků specialistů vyrůst špičkoví odborníci typu poradců řídicích pracovníků klíčových úseků vědeckotechnického rozvoje. Takoví konzultanti jsou schopni nejen využívat svého vlastního mozku, své paměti, ale i „umělé paměti“, již je příslušný informační systém.

CEJPEK, Jiří. *Kvalifikace v informační činnosti*. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1973, s. 13–14. Metodické letáky, sv. 98.

Vzdělání jako investice do budoucnosti

Lenka Prucková
pruckova@kmol.cz

Knihovník a kdo je víc?

Zeptáte-li se žáků osmé třídy, čím chtějí být, rozhodně nečekejte, že knihovníkem. A co je horší, i třetáci ve vlastivědě mezi vyjmenovaná povolání nezařadí naši profesí. Čím to je, jsme tak nepotřební? Nebo jen o sobě dáváme málo vědět? Představa knihovníka jako vzdělaného člověka se silnými brýlemi (první znak), v pracovním plášti s klotovými rukávy (druhý znak) a tichého introverta (třetí znak) je klišé. Ale není to pravda?! Často mám pocit, že lidé, kteří chtějí pracovat v naší knihovně, se nám v ní vlastně chtějí schovávat před komplikovaným světem kolem nich. Ale to ne, naši pracovníci by neměli být archiváři. Naopak musejí to být lidé, kteří budou pro ostatní průvodcem na cestě životem; takovým přítelem, který je správně nasměruje, a díky jeho kvalitnímu přehledu v dostupných informacích přežijí v džungli života. Naše okolí to však zatím netuší, a proto musíme na své pověsti, resp. přímo věhlasu ještě hodně zapracovat. Jen bychom, než zahájíme marketingovou kampaň, měli mít na skladě kvalitní zboží – neboli kvalitního knihovníka.

Jaké vzdělání?

Vydeme-li se zmíněného klišé, je tam jedno pozitivní spojení – „knihovník jako vzdělaný člověk“. Ale co by dnes mělo být obsahem vzdělávání, netuší ani top představitelé školství. I tam se skloňují pojmy jako základní učivo a nadstavba, či rozsah teorie a nutnost praktických dovedností. Jde-li dítě do první třídy, stává se, že skutečná práce jej potká až za 20 let! Změny jsou tak rychlé, že ani studenti prvního ročníku univerzity nejsou a nemohou být připraveni na vstup do svého prvního zaměstnání. Co tedy učít?

Přípravu na knihovnickou pozici nemůžeme oddělit od všeobecného vzdělávání.

Knihovnictví vždy bude službou lidem. Vlastnosti jako vstřícnost, komunikativnost a schopnost spolupráce jsou součástí výchovy a ta musí nastoupit již v útlém věku. Jako knihovníci bychom neměli jen tlačit na odborné předměty na univerzitách, ale i na kvalitní výuku společenských věd, občanské a rodinné výchovy na základních a středních školách. V rámci těchto hodin zařadit etiku a estetiku a především informační výchovu – schopnost získávat informace, vyhodnocovat a předávat je, vychovávat v žácích základy kritického myšlení a následně šířit ideály svobody a demokracie, nikoliv anarchie. Právě při práci s informacemi žáci zjistí, že tu musí být nějaká osoba, která umí informace nejen třídit jako stroj, ale i posuzovat. A právě tady je místo pro zviditelnění práce knihovníka, pro zdůraznění jeho významu ve společenském žebříčku.

Dalším oborem, se kterým nám pomáhá všeobecné školství, je český jazyk, česká a světová literatura. Odvěký spor, zda znát obsahy všech děl vybraných spisovatelů či přečíst společně za rok dvě knihy, asi nerozřešíme. Já se však přikláním k anglickému modelu, kdy studenti čtou a následně v hodinách rozebírají knihu po kapitolách, přičemž pracují i s dobovými realitami a poznávají politické poměry, o nichž kniha vypráví. Nemají naše encyklopedické znalosti (co vše Neruda napsal a co nám dle pana učitele chtěl říci), ale jsou schopni rozebrat jakoukoliv knihu, kterou si v životě přečtou, ze všech úhlů. Včetně jazykových jevů. Myslím, že to je cesta pro dobrého knihovníka, aby měl vytvořené jazykové i posuzovací návyky, které pak bude aplikovat na jakoukoliv přečtenou knihu, čímž se stane dobrým rádcem pro své čtenáře.

Knihovnická odbornost

Máme-li tedy člověka se skvělými morálně volnými vlastnostmi a širokým literárním rozhledem, jak tedy dál našeho knihovníka dotvořit?

Především je dobré si hned na začátku říci, že náš studovaný knihovník by měl mít znalosti minimálně o úrovni vyšší než to, co bude ve svém typu knihovny potřebovat. Velice často stížností studentů je, že danou informaci nikdy nevyužijí. A právě tady se uplatní mistrovství našich učitelů, zkušených knihovníků či manažerů knihoven, při vysvětlování, že vzdělání na středních a především na vysokých školách neslouží jen jako praktická škola, ale že se zde rozvíjí schopnost abstraktních procesů, trénuje paměť a cizeluje celá osobnost člověka. Pokud tohle student pochopí, máme vyhráno. Touha vědět ho bude provázet při studiu a přirozená motivace je pro vzdělávání se ta nejlepší.

Má smysl středoškolské či vyšší odborné knihovnické vzdělání? Pokud vyjdeme z toho, že dnes má vysokou školu většina mladých lidí a zároveň požadavky na množství znalostí a dovedností knihovníka rostou, pak nám vychází, že ne. Ale i přesto bych tento typ vzdělání nezatracovala. Jednak tito absolventi bývají kvalitní posilou na úseku knihovnických služeb a jednak bývají úspěšní v pokračujícím studiu na vysoké škole. Zdůraznila bych, že tyto školy by měly nabízet celou šíři odborných předmětů včetně nejmodernějších trendů a zároveň praxi, nejlépe již od 2. ročníku SŠ, minimálně 1x týdně a alespoň ve dvou typech knihoven – veřejné a odborné či univerzitní. Je třeba, aby se v průběhu studia stali adeпти knihovnictví součástí pracovního kolektivu a také, aby knihovna měla možnost se studentem na praxi dlouhodobě pracovat.

Vysokoškolské vzdělání

Česká republika patří k těm zemím, kde se dá studovat knihovnictví jako samostatný obor. Nabízí jej tři města, tři univerzity. Obecně se říká, že Praha vychovává mluvčí a pracovníky PR, Brno projektové manažery a Opava pracovníky do knihovny. Skutečnost bude asi o něco složitější. V každém případě je dobře, že se jednotlivé katedry od sebe liší. Dává to v naší malé

zemi možnost výběru místa studia a určitá konkurence není nikdy na škodu.

Bakalářské studium by mělo „kopírovat“ řadu předmětů ze střední knihovnické školy – čili základ „knihovnickiny“ by neměl být brán jako snižování úrovně vysoké školy, ale jako nutnost připravit lidi,

studující obor, na realitu knihovnického života. Teprve, když studenti budou vědět, o co tu kráčí, pokračujeme v nadstavbě, k níž nepochybně patří bezchybná orientace v databázích, umění akvizice a složitější katalogizace. A hlavně jazyky. Dva bez diskuze a to první tak, aby student mohl klidně nastoupit v zahraniční knihovně na stáž a druhý jazyk na úrovni korespondence s knihovnickým zahraničním kolegou nebo využívání zahraniční databáze. Jinak je to ostuda. Povinnou praxi (alespoň 4 měsíce ve třetím ročníku) vidím jako nezbytnost pro to, aby studenti zjistili, zda jdou správným směrem a možná by i více z nich nastupovalo do knihoven. Samozřejmostí by měly být i výjezdy do inspirujících zahraničních knihoven, buď společně či přes program Erasmus. Právě příklady mohou motivovat mladé lidi k těsnějšímu vztahu k oboru.

Nezapomínejme na znalost IT. Knihovny jsou nejen institucemi, které se bez technologií ve své práci neobejdou, ale knihovníci by měli být schopni radit a vzdělávat v oblasti všech počítačových a síťových trendů. Představa, že každý

mladý člověk je počítačový mág, je lichá. Pokud „paří“ hry nebo komunikuje na Messengeru, tak to o něm ještě nic nevypovídá. Ke standardu dnes patří i příprava různých typů prezentací, práce s dataprojektorem, 3D tiskárnou a nově pak ovládání robotických hraček.

Magisterské studium by mělo vychovávat současné knihovníky, motivované k práci na složitějších projektech či na vedoucích pozicích. Kromě dalšího rozvoje jazykových znalostí, které jim umožní se orientovat v zahraniční knihovnické literatuře, bych sem zařadila i rozvoj logického myšlení, marketingových dovedností, nových metod řízení a manažerských přístupů. Tyto dovednosti by si museli vyzkoušet v rámci praktických úkolů, které by dělali ve spolupráci s jednotlivými knihovnami či profesními organizacemi (např. výzkumy výskytu některých jevů, zpracování projektů, práce na aktualizaci doporučení, zákonů, standardů nebo na knihovnické koncepci, příprava celostátních workshopů, mapování či šifování aktuálních problémů, příprava marketingové kampaně,... Bylo by dobré, kdyby každý student byl po celou dobu studia propojen s nějakou profesionální knihovnou (nezáleží na typu), což by možná vedlo i úbytku lidí, kteří knihovnictví opouštějí.

Dnes nejsme schopni ani odhadnout, kam se knihovnictví v nejbližších letech posune, je proto třeba, aby školy nezůstávaly statické a měnily mnohem pohotověji obsah svého vzdělávání – některé předměty utlumovaly, jiné přidávaly. Skvělé by bylo, pokud by školy vycházely důsledně z platné knihovnické koncepce, ba co více, aktivně se na ní podílely, pracovaly se schválenou strategií světové organizace IFLA a zajímavými projekty knihovnických velmocí.

Rekvalifikace

Není problém vzít do knihovny absolventa příbuzného oboru z filozofické fakulty jako archivnictví, česká filologie, výtvarné umění, filmová a divadelní věda, edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví, z pedagogických směrů spojených s českým jazykem, nebo naopak zcela nepříbuzných oborů jako matematiky, biologie či ekonomie. Ti

nám obohatí stejnorodý kolektiv a rozšíří dané obzory, ale poradí také při práci s naučnou literaturou. Co s přijatými nadšenci dále? Stačí, že jim ukážeme, jak půjčujeme, jak rovnáme knihy a kde je sklad? Nestačí! A od toho jsou tu rekvalifikační kurzy. Po prvotních porodních bolestech se tu narodila docela kvalitní nabídka rekvalifikačních kurzů, klasických, e-learningových či kombinovaných, které jsou posvěceny rukou ministerstva školství a mohli jsme si je připravit sami. Teď již je na každém manažerovi, jak se k tomu postaví. Jednoho dne se může probudit a zjistit, že vlastně všichni v jeho knihovně pracují formou nápodoby a proč to vlastně tak dělají, nikdo neví. Povinnost absolvovat rekvalifikační zkoušku například do tří let od nástupu by měla být v kvalitní instituci jasně dána. Náhrada nějakou dlouhodobější praxí je nesmysl, vzhledem k tomu, že si knihovník jen utvrzuje svoje odkoukané návyky a nesrovnává je s tím, co je správné. Ano, někteří nám mohou kvůli tomu odejít, ale chceme takové neperspektivní knihovníky?

Celoživotní knihovnické vzdělávání

Pokud se nám zadařilo a pracují u nás jen absolventi knihovnických škol či rekvalifikací, jsme v pohodě. Ale jak dlouho? Kdy nám začíná knihovník „procházet“? Ano, hned po ukončení studia. Knihovnictví je vlak, který se žene krajinou současného měnícího se světa. My do něj nesmíme zapomenout nastoupit. Jak jinak, než tím, že se budeme dále vzdělávat. Toto vzdělání by mělo být systematické a certifikované. Nebude to jednoduché, knihovníci se těžko shodují v tom, co by mělo být obsahem dalšího vzdělávání tzv. inovačních kurzů, ale jak bylo řečeno výše, ani pedagogové to nevědí. Nikdo to za nás neudělá. Systém by měly připravit a také garantovat především knihovny, které se dnes vzdělávání již věnují a jsou v tom dobré.

Každý knihovník by mohl mít studijní knížku (elektronickou). Dle jeho pracovní pozice by měl zapsány předměty povinné a nepovinné (rozšiřující). V nepovinných by byla školení, která přímo

nepotřebuje na své pracovní pozici, počítačové, jazykové, psychologické či jiné lekce. V průběhu 4 let by musel získat určitý počet kreditů v obou sekcích. To nebude příliš složité vymyslet. Náročnější bude certifikace seminářů, workshopů, přednášek, školení, lekcí, jak klasických, tak e-learningových či videokonferenčních. Musí být jasně stanoveno, pro kterou pracovní pozici jsou určeny, a oceněny počtem kreditů, které si za ně účastník může zapsat. Můžeme se inspirovat u jiných povolání, podobně nastavený systém dalšího vzdělávání mají třeba lékárníci.

Pokud se dostaneme až sem, krása. A teď nás čeká to nejdůležitější – motivovat vedoucí pracovníky k tomu, aby celoživotní vzdělávání svých podřízených nejen trpěli, ale podporovali a přáli si mít pod sebou aktivní lidi, kteří společně s nimi budou budovat knihovnu nového tisíciletí. A další motivace musí směřovat k samotným knihovníkům, ne jako tlak, ale jako šance pracovat na sobě pro blaho knihovnického oboru.

Ve spoustě knihovnických činností nás nahradí stroje, tady nemá cenu nějak vzdorovat, avšak nové, moderní poskytování knihovnických a informačních služeb bude člověka a jeho kritické myšlení, schopnost inteligentní zkratky a kreativní nápady, stále potřebovat. Ale musí to být člověk, který na sobě pracuje a získané vědomosti a dovednosti aktivně uplatňuje ve své práci. Takový člověk boj o pracovní místo vyhraje, protože ví, že kvalitní vzdělání je investice do budoucnosti.

Lenka Prucková je od roku 2000 ředitelkou Knihovny města Olomouce. Je členkou regionálního výboru SKIP10 a místopředsedkyní Sekce veřejných knihoven SKIP. V letech 2012 až 2014 byla předsedkyní hodnotitelské komise Knihovna roku v kategorii základní knihovna, od roku 2002 je hodnotitelkou krajské komise a od roku 2015 i celostátní komise soutěže Vesnice roku. Zastupuje Českou republiku (SKIP ČR) v organizaci IFLA.

Jaromír Kubíček

Vysokoškolské knihovnické vzdělání má v českých zemích tradici od roku 1927, kdy byly založeny dvou až čtyřsemestrové kurzy při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Ředitelem těchto kurzů se stal Zdeněk Václav Tobolka (1874–1951), který byl také prvním docentem knihovnědy u nás. Od roku 1953 se pak na této fakultě zásluhou doc. Jaroslava Drtiny (1908–1967) podařilo otevřít katedru knihovnictví s původně čtyřletým a později pětiletým studiem. V českých zemích byla pražská katedra knihovnictví jedinou a to až do roku 1991, kdy v Brně vznikl Ústav pomocných věd historických, archivnictví a knihovnictví na Masarykově univerzitě.

V době plánovaného hospodářství, tedy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, připravila katedra vědeckých informací a knihovnictví při FF UK pro komisi expertů oboru vědecké informace a knihovnictví ministerstva školství rozbor o společenské potřebě vysokoškolsky kvalifikovaných pracovníků této specializace v českých zemích. Navržená směrná čísla uváděla roční potřebu 70 posluchačů denního studia, 40 pro dálkové a externí studium a pro každý druhý rok 40 posluchačů specializovaného postgraduálního studia. K zajištění vědeckých pracovníků se plánovalo vypisovat každoročně jednu interní a tři externí aspirantury. Přesto, že těžiště výuky směřovalo do sítě VTEI, představy katedry se zdaleka nenaplnily. Počet absolventů katedry byl do roku 1980 průměrně 20 ročně, což nebyla ani čtvrtina reálné potřeby.

KUBÍČEK, Jaromír. Počátky vysokoškolského studia knihovnictví na Masarykově univerzitě: k 25. výročí otevření oboru. *Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2016, 30(1), s.2 [cit. 2020-03-12]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <https://duha.mzk.cz/clanky/pocatyky-vysokoskolskeho-studia-knihovnictvi-na-masarykove-univerzite>

Knihovny potřebují řešit to, co je trápí, aby mohly dobře fungovat pro své uživatele

Barbora Buchtová

buchtova.b@mail.muni.cz

"Pokud nebudeme řešit věci, které lidi trápí teď, těžko budeme moci rozhodnout o tom, jaká je dlouhodobá vize..."

cítat jednoho z účastníků workshopů

V průběhu podzimu 2019 se během několika workshopů v různých regionech ČR sešla celkem více než stovka zaměstnanců knihoven, aby společně diskutovali o poslání českých knihoven.

Metoda Wardleyho map

Jako formát workshopů byla zvolena participativní metoda "wardleyho mapování" doprovázená následnou diskusí nad mapami. Účastníci nejprve navrhovali, které potřeby uživatelů knihoven bychom měli mapovat, a pak si tyto potřeby podrobně rozmapovávali v malé facilitované skupině do jednotlivých komponent, které jsou zapotřebí k tomu, aby byla tato potřeba rozvíjena. U jednotlivých komponent se následně určovalo, jaká je jejich rozšířenost či rozvinutost. Wardleyho mapy tak v podstatě fungovaly jako procesní audity jednotlivých okruhů služeb, které české knihovnictví nabízí. Konkrétně jsme zmapovali následující potřeby uživatelů knihoven: půjčit si knihu, vzdělávat se, setkávat se, získat informace, kulturní vyžití, individuální sociální kontakt, seberealizace a aktivní sdílení, klidné zázemí, podpora ve vědě, základní fyzické potřeby,

"osahat" si (novou) technologii, (za)bavit se (nebo někoho dalšího).

Důležitost participace

Cílem workshopů bylo, aby byly co nejvíce interaktivní a participativní. Aby jejich forma dokázala zaznamenat názory a zkušenosti zaměstnanců knihoven. Aby tyto názory byly co nejpestřejší a zahrnovaly v sobě různé perspektivy. Aby knihovníci diskutovali a snažili se společně hledat shodu na tom, co je důležité. A také, aby se mohlo vyjádřit co nejvíce lidí z knihoven. Právě proto mohli už předem navrhovat všichni kolegové z oboru v anketě s názvem *"Kdo je podle vás knihovnickým tahounem ve vaší lokalitě?"*, kdo by se těchto workshopů měl zúčastnit. Přihlásit se mohl také každý

dobrovolně sám. Ve výsledku se nám sešlo více než 190 jmen, které jsme následně oslovili s nabídkou termínů a míst, kde se mohou workshopu zúčastnit. Nakonec se workshopů (včetně celostátního za přítomnosti představitelů českého knihovnictví) zúčastnila více než stovka zaměstnanců knihoven.

O čem se diskutovalo?

Účastníci společně vytvořili Wardleyho mapu znázorňující konkrétní uživatelskou potřebu a poté nad mapou společně diskutovali a hledali, co je zapotřebí, aby služby uživatelům knihoven mohly fungovat i v budoucnu a lépe.

Následující věci zaznívaly nejčastěji

1. **Potřebujeme se více zaměřit na oborové sdílení know-how a podpůrné procesy** – pod tímto bodem je možné si představit různé sdílené databáze kontaktů, služby pro knihovníky (např. architekti, designéři, správci techniky, apod.) či různé šablony a sdílené přístupy do online nástrojů. Důležité je rovněž celý obor sjednocovat, jelikož zde je velká nejednotnost, částečně daná množstvím zřizovatelů, částečně daná

netransparentností (mnozí knihovníci neví, co kdo má na starosti a na koho se mohou s různými věcmi obracet).

2. **Je třeba podpořit vznik jednotlivých koncepcí knihoven** – nastavit jasnější prioritizaci, aby zaměstnanci knihovny věděli, kam směřovat své cíle, a aby neklesala jejich motivace. Knihovna by se neměla stávat “patvarem” všeho různého, co se v ní může spojit, měla by mít svůj jasný koncept a cíl.
3. **Knihovny by měly vytvářet příjemné a motivující prostředí pro práci** – je

Přepsané okruhy potřeb uživatelů knihoven

třeba se naučit pracovat s firemními kulturami, pěstovat dobré vztahy na pracovištích a atmosféru důvěry, posílovat leadership a zaměstnancům dávat hlas, kompetence, možnost rozhodování a nechat je růst.

4. **V knihovnách by měly vznikat nové pozice** (jako např. fundraiser, dramaturg, networker, designer, HR...), které jsou v jiných oborech běžné či souvisí s novou komunitní rolí knihoven.
5. **Potřebujeme poznávat naše stávající i budoucí uživatele** – k tomu je

zapotřebí uživatelských výzkumů, evaluace a také naučit se rychle testovat a prototypovat.

6. **Je zapotřebí nadále podporovat komunitní zaměření knihoven** – k tomu je třeba mít s jednotlivými místními či zájmovými komunitami navázaný vztah a znát potřeby těchto komunit. Komunitní zaměření knihoven může podpořit i aktivní práce s dobrovolníky.
7. **Potřebujeme posílit marketing na státní i lokální úrovni** – slovo "knihovna" má síce silný brand, ten ale už neodpovídá

Co potřebuje české knihovnictví?

Co potřebuje české knihovnictví? 3 příjemné a motivující prostředí pro práci	Co potřebuje české knihovnictví? 4 vznik nových pozic v knihovnictví	Co potřebuje české knihovnictví? 5 marketing na státní i lokální úrovni	Co potřebuje české knihovnictví? 6 poznávání uživatelů knihoven
Co potřebuje české knihovnictví? 7 vzdělávání v knihovnách i pro knihovníky	Co potřebuje české knihovnictví? 8 komunitní zaměření knihoven	Co potřebuje české knihovnictví? 9 měření dopadů, nejen počty ve statistikách	Co potřebuje české knihovnictví? 10 nízkoprahovost knihoven
Co potřebuje české knihovnictví? 11 podpora síťování knihovníků	Co potřebuje české knihovnictví? 12 otevřenost změnám	Co potřebuje české knihovnictví? 13 knihovník jako průvodce obsahem	Co potřebuje české knihovnictví? 14 nezapomínejme na knihy

Výčet bodů, které vyplynuly z diskusí nad mapami (plakát s jednotlivými body je dostupný ke stažení na adrese: <http://bit.ly/plakat-potreby-knihovnictvi>)

realitě (knihovny už nejsou jen o "půjčování knih"). Je zde zapotřebí rebrandingu pro zajištění vyšší prestiže oboru. K tomu je třeba společně pracovat na vyvracení již neplatných mýtů o knihovnách.

8. **Knihovník by měl být průvodce obsahem** – měl by umět směřovat a provádět uživatele tím, co je v knihovně možné. U technologií v knihovnách je důležitější mít obsah dříve než samotné technologie a vědět, jak s jednotlivými věcmi a artefakty v knihovně budeme pracovat. Například je důležitější mít program pro práci s tablety, ozoboty či 3D tiskárnami dříve, než se je rozhodneme do knihovny nakoupit.
9. **Měli bychom se více zaměřit na dopady naší činnosti, ne jen počty ve statistikách** – počty výpůjček a registrovaných čtenářů nestačí. Měli bychom vykazovat to, co dává knihovníkům smysl, a zaměřit se také na měření dopadů našich činností. Knihovny mají sice obrovské množství nasbíraných dat, ale nic se s nimi neděje - nepracuje se s big daty.
10. **Je třeba podporovat síťování knihoven a jejich zaměstnanců** – měli bychom podporovat síťování a propojování knihovníků napříč knihovnami i směrem ven, mimo obor. Je třeba podporovat stážování, setkávání knihovníků jako součást pracovní doby a sdílení dobré praxe.
11. **Potřebujeme podporu vzdělávání v knihovnách i pro knihovny** – knihovny by měly být partnerem MŠMT pro vzdělávání. Zároveň bychom se měli zaměřit na rozvoj pracovníků knihoven a vytvořit podmínky pro vzdělávání (např. dostatečnou časovou dotaci, vyřešení uvolňování z provozu apod.). Důležité je zabezpečit i vzdělávání týkající se sociálních kompetencí knihovníků.
12. **Je důležité zaměřovat se na nízkoprahovost knihoven** – knihovníci si vážící toho, že jsou nekomerčním, neutrálním veřejným prostorem, dostupným komukoli.

Důležité i do budoucna bude zaměřovat se na bezbariérovost.

13. **Je nutné otevřít se změnám** – s tím souvisí i to, že se knihovníci musí přestat bát dělat chyby, protože bez dělání chyb není pokrok možný. Zároveň je také důležité naučit se "odřezávat" nevyužívané služby.
14. Neměli bychom zapomínat na knihy – kniha a tzv. "pomalé čtení" mají např. výhodu ve větších zapamatovatelnosti obsahu. Měli bychom se zaměřovat na umění doporučování knih a vychovávat si nové generace čtenářů s pozitivním vztahem ke čtení literatury.

Jaké jsou silné stránky knihoven?

Během mapování účastníci nacházeli také silné stránky knihoven. Tyto silné stránky mohou být opěrným bodem pro další strategickou komunikaci a budování nového brandu. Zaznívalo především, že knihovny jsou skvělým prostorem pro setkávání, seberealizaci a kreativitu. Jejich výhoda spočívá především v inkluzivitě, neelitářství a přístupnosti, jelikož jsou dobře dostupné i pro obyčejné lidi v dané obci. Knihovníci jsou zároveň často přátelští lidé, připravení pomoci svým uživatelům. Nejsou to úředníci ani strážci ticha. Knihovna je místem, kde vznikají nové myšlenky, lidé se učí novým věcem a spolupracují. Knihovny slouží jako centrum soužití obce a zvyšují intelektuálnost jejích obyvatel. Pomáhají také zvyšovat emoční inteligenci a pocit vzájemnosti mezi lidmi. Nejde už tolik jen o knihy, ale o cíleně budovaný společenský prostor.

Podrobnosti o projektu a konkrétněji popsané výstupy najdete na: <http://konceptce.knihovna.cz/vystupy-z-projektu-poslani-a-role-knihoven/>

Barbora Buchtová vystudovala magisterský obor Informační studia a knihovnictví v Brně. Po dokončení studia se věnovala různým knihovnickým projektům a také tématu PR a propagace knihoven. V současné době (do konce května 2020) pracuje na KISKu v týmu zabývajícím se Sociálními inovacemi v knihovnách.

Knihovnictví v České republice oči studentů Slezské univerzity v Opavě

Richard Papík
richard.papik@ff.cuni.cz

Součástí studijního programu Informační studia a knihovnictví je tzv. Hyde Park, diskuzní seminář, buď s hostem, anebo v tomto případě s přívlastkem 2.0, protože byl založený na tom, že rychlou SWOT analýzu vybraných témat tvořili všichni účastníci semináře. Pracovalo se metodami již zmíněné SWOT analýzy s podporou analyticko-syntetické metody FAST, která se dá obdobně jako SWOT analýza dobře vizualizovat v etapách a účastníci se mohou poměrně rychle a přehledně vyjadřovat k tématům. Vše je efektivně zaznamenáno. FAST se skládá z fází:

- **focus** – tj. zdůrazní se zaměření, účel, vymezí se oblast,
- **analysis** – provádí se analýza daného problému,
- **synthesis, summarization** – provádí se směřování k závěrům, souvislostem,
- **transfer** – promítá se výsledek do určeného výstupu, např. do realizace konkrétní aktivity či posloupnosti aktivit.

Bylo mimo jiné velmi zajímavé pozorovat, jak se zkušenosti jednotlivých účastníků odrazily v analýze: co jeden vidí jako silnou stránku, jiný označil za slabou.

Téma: Knihovnictví v ČR

Silné stránky:

- Několikrát zaznělo, že silnou stránkou knihovnictví je systém, v němž se pohybujeme: legislativa, Ústřední knihovnická rada ČR, SKIP, rozsáhlá síť knihoven, knihovnické vzdělávání,

doškolování, ale také oceňování knihovníků;

- Další zmiňovanou silnou stránkou byla osobnost knihovníka – specifické zapálení pro profesi, spolupráce, profesionalita a důvěra, kterou vzbuzuje toto povolání;
- Dlouhá historie, tradice a společné cíle pomáhají tvořit silnou základnu uživatelů;
- Schopnost přizpůsobit se novým podmínkám, ve kterých se knihovnictví ocitá – digitalizace, akce pro veřejnost, komunikace prostřednictvím nových médií;
- Otevírací doba ve větších knihovnách, které jsou otevřené pro uživatele až šest dní v týdnu od rána do odpoledne.

Slabé stránky:

- Určitá stagnace v rozvoji a vývoji Národní knihovny ČR, která by mohla hrát mnohem větší roli v přechodu knihoven do moderní doby;
- Slabou stránkou knihoven může být jejich dostupnost: poloha – horší dojezd, otevírací doba, hlavně v malých obcích;
- Neexistence pravidel pro financování knihoven vede k celkovému podfinancování potřeb knihoven, což může být příčinou nevyhovujícího složení fondu. Nedostatek financí je podle účastníků semináře patrný na interiérech knihoven, které neodpovídají novým trendům a požadavkům uživatelů, nehledě na stavbu nebo rekonstrukci budov, ve kterých se knihovny nacházejí;
- Řevnivost, nespolečnost, neprofesionalita a neochota se rozvíjet jsou lidské vlastnosti,

kteří mohou být příčinou neúspěchu některých knihoven, uživatelé se zde necítí dobře a do knihovny nechodí;

- Slabou stránkou je marketing v knihovnách. Knihovny mají problémy s propagací, dochází k třštění zájmů a často vážne spolupráce s jinými kulturními institucemi v okolí knihovny;
- Nízká prestiž profese knihovník.

Hrozby:

- Knihovnictví by mohla ohrozit finanční nestabilita z důvodu případné finanční krize, mimo jiné vinou Brexitu a jeho dopadu na celou Evropu;
- Nepochopení nových digitálních uživatelů, také tzv. digitální propast, tedy rozdělení společnosti;
- Další hrozbou pro knihovny a knihovnictví je určitá forma zamrznutí v čase a pojetí knihovny jako pouhého archivu a skladističe dokumentů;
- Knihovny se mohou ohrozit samy, a to neprofesionalitou zaměstnanců a nedůsledným budováním a udržováním dobré pověsti;
- Nezodpovědní politici, kteří nemají vztah ke knihovnám a k jejich roli ve společnosti.

Příležitosti:

- Potenciál knihoven je spatřován v propojení se školami a zapojení do systému vzdělávání, spolupráce se školami, orientace na potřeby mladší generace;
- Velkým plusem knihoven se může stát změna vnitřního uspořádání oproti klasickému, historickému. Je možné vybudovat multifunkční prostor, který může sloužit k relaxaci, studiu, může se stát místem setkávání s lidmi podobných zájmů;
- U některých knihoven by bylo potřeba zcela zrekonstruovat budovu, případně postavit novou;
- Knihovna se může stát místem setkávání s moderními technologiemi (programování,

virtuální realita, 3D tiskárny), stírání rozdílů mezi lidmi a zmenšování digitální propasti ve společnosti;

- Propracovat marketingové strategie;
- Mít přesah.

Výstup:

- Důležitým bodem je zajistě navazování spolupráce jak mezi jednotlivými knihovnami, tak i mezi knihovnami jiných organizací – např. základních, středních či vysokých škol;
- Knihovny by se měly držet vlastních hodnot;
- V době moderních technologií je důležité knihovnu propagovat, a to nejen klasickou formou, ale také pomocí sociálních sítí a internetu;
- Knihovníci by měli dobře komunikovat jak mezi sebou, tak se svými uživateli, ale také se zřizovateli;
- Knihovny by se měly stát významným partnerem ve vzdělávání. Rozvíjet zejména celoživotní vzdělávání a podporovat výkonu formou kritického myšlení, být servisním pracovištěm pro pedagogy, ale i studenty a rodiče;
- Knihovny v České republice jsou pamětí národa, což si mnozí občané neuvědomují;
- Knihovny a knihovníci jsou důvěryhodní pro občany ČR, toho se dá marketingově využít;
- Díky prvnímu knihovnickému zákonu z roku 1919 máme u nás nejhustší síť knihoven na světě, a to je velmi cenný odkaz, který je potřeba rozvíjet;
- Posledním společným výstupem je konstatování, že by se knihovny měly zaměřit na konkrétní cílové skupiny a podle toho designovat své služby.

Závěr

Ze zkompletovaných SWOT analýz plynou určitá doporučení. V klasickém knihovnictví by měl být kladen důraz na všechny generace, přičemž by samozřejmostí měla být orientace knihovníků v rozličných oblastech zájmů jednotlivých

věkových skupin uživatelů. Základ efektivního chodu knihovnictví pak tkví především ve spolupráci zaměřené na aktivní komunikaci všech stran. Nezbytnou se pak stává potřeba zachování knihovní sítě coby rodinného stříbra.

Téma: Výuka knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě

Silné stránky:

- Nejčastěji zmiňovanou silnou stránkou bylo zaměření knihovnického oboru v Opavě na klasické knihovnictví s důrazem na práci s dokumentem (získávání, zpracování, zprostředkování a uchovávání KF), proti

informačním studiím na KISKu v Brně nebo na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF Univerzity Karlovy zaměřeným na práci s informacemi;

- Odbornost vyučujících, spolupráce s docenty a profesory ze Slezské univerzity i jiných vysokých škol, dokonce ze zahraničí a jejich obohacení studia zajímavými přednáškami;
- Mnoho studentů si považuje vstřícného přístupu pedagogů, vítají rodinné prostředí na univerzitě a oceňují individuální přístup;
- Atmosféra města Opavy s dlouhou historií, přitom snadno dostupné z Ostravy, která poskytuje další komfort;
- Studijní obor Knihovnictví v Opavě má více než dvacetiletou tradici, skoro 90 % absolventů pracuje v knihovnách, naopak řada knihovníků má zájem si v Opavě zvýšit kvalifikaci;
- Perfektní informační zázemí, nově vybudovaná univerzitní knihovna s velmi pestrým fondem a vstřícnými knihovníky.

Slabé stránky:

- Slabostí studijního oboru je momentálně řešení personálních problémů. Mezidobí před novou akreditací nechává prostor k nejistotám, stírají se vyučující, mění se skladba předmětů a objevují se předměty špatně využitelné v praxi;
- Univerzita by měla více propagovat své studijní obory a to nejen v Opavě, která představuje malý segment potenciálních studentů;
- Slabá publikační činnost, která by představila obor širší profesní komunitě;
- Neexistující spolupráce se středními školami, ať už knihovnického nebo všeobecného zaměření;
- Dopad změn kolem nových akreditací (změna VŠ zákona), v současné době vedle sebe pobeží dvě akreditace (tzv. nová a stará), v něčem je pojetí nových

akreditací výhodnější (rozšíření praktické výuky), ale naopak v něčem nevýhodné – zatím kolem celé situace panuje velká nejistota;

- Úbytek studentů na všech vysokých školách, tedy i v Opavě, což společně s novými akreditacemi může být finančně nevýhodné;
- V celé ČR schází možnost pokračování v doktorském studijním programu, současní doktorandi se nemají možnost habilitovat v oboru, což situaci s nedostatkem docentů a profesorů knihovnictví na univerzitách u nás jen zhoršuje. Nové akreditace staví na kvalitním zajištění výuky (tedy je potřeba mít dostatek docentů a profesorů z oboru knihovnictví v produktivním věku, s odpovídající publikační činností, zapojených ve vědeckých grantech atd.), to může v budoucnu studium klasického knihovnictví negativně ovlivnit;
- Přes snahy o web knihovníků a facebookové stránky chybí na škole funkční studentský spolek, který může studentskému životu na univerzitě dát jakousi přidanou hodnotu;
- Studenti obtížně shánějí praxi, a když si ji domluví, nedostanou se zpravidla k odborné knihovnické práci;
- Masové využívání internetu odkudkoliv může vzbuzovat dojem, že knihovnictví je vymírající obor a knihovny patří do minulosti. Propagace knihovnické profese a smyslu knihoven v dnešní době je slabá a je nutné ji zesílit.

Hrozby:

- Mohlo by se stát, že škola nezíská akreditaci podle nových legislativních podmínek;
- Studium knihovnictví by mohl ohrozit nedostatek studentů, a z toho plynoucí nedostatek financí;

- Zhoubou oboru na Slezské univerzitě by se mohla stát nezáživnost a nepoužitelnost vyučovaných předmětů (postavení výuky na docentech a profesorech jiných oborů), neudržení kroku s vývojem knihovnictví a nereflektování na potřeby znalostí a dovedností knihovníků v moderní době;
- Je nutné nepodlehnout dojmu, že knihovníkem může být každý, bez ohledu na vzdělání. Je nutné podporovat vědu v knihovnictví a trvat na oborovém vzdělání knihovníků.

Příležitosti:

- Jako možná cesta zatraktivnění studia knihovnictví se ukazuje propojení s praxí, vytvořit např. z vědecké knihovny v Ostravě výukové pracoviště (něco ve smyslu fakultních knihoven);
- Spolupráce knihoven s vysokou školou by měla být postavena tak, aby byla přínosem pro obě strany;
- Je důležité zachovat v nové akreditaci práci s dokumentem, tedy klasické knihovnictví, s pomocí využití moderních technologií;
- Jedinečnost koncepce studia by se měla stát součástí marketingu zaměřeného na potenciální studenty oboru;
- Účastníci z řad studentů považují za důležitou určitou vlídnost, přátelskost a atmosféru spolupráce mezi studenty a vyučujícími.

Závěr

Syntézy účastníků Hyde Parku se vzájemně prolínaly. Pozornost oboru Informační studia a knihovnictví by se měla upínat ke klasickému knihovnictví, se kterým souvisí práce s dokumentem. Neméně důležitou součástí kvalitní výuky se stává potřeba kvalifikovaných vyučujících přímo z praxe. Další doporučení se pak opírá o navázání na hodnoty, osvědčené koncepty, ke kterým bezesporu patří vlídnost a vstřícnost.

Shrnutí

Účastníci Hyde parku probrali témata *Knihovnictví v České republice* a *Knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě* z mnoha různých úhlů pohledu. Za pomoci SWOT analýzy definovali silné a slabé stránky, ale také hrozby a příležitosti týkající se těchto dvou vzájemně se prolínajících témat. Knihovnictví, ať už v obecné rovině, či jako obor na Slezské univerzitě, má velký potenciál a byla by velká škoda ho nevyužít. Příležitostí je nasnadě mnoho, jen nesmí knihovníci, ale ani studenti a vyučující na oboru knihovnictví na vysoké škole ustrnout a nechat se převládat moderními technologiemi. Je důležité, aby knihovnictví šlo s dobou a nabízelo svým uživatelům i knihovníkům to nejlepší ze sebe.

Na vzniku příspěvku se podílel autorský kolektiv: Kamila Konvičková, Pavla Moravcová, Jarmila Rončková, Karolína Sajová, Jana Slezáková, Tereza Steinová, Libuše Foberová.

Richard Papík je docentem Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Do roku 1994 pracoval deset let v oblasti VTEI zejména jako rešeršní specialista. V letech 2002–2012 vedl ÚISK FF UK v Praze a v období 1994 až 2000 byl také rešeršním specialistou společnosti Medistyl. Jeho odbornou výukou i praktickou specializací jsou zejména rešeršní strategie pro vědu, výzkum a inovace, světová databázová centra, online databáze a elektronické informační zdroje. Je odborníkem na techniky racionálního a rychlého čtení.

Zdeněk Václav Tobolka

Poznalo se hned ku konci XIX. věku, že, ať jedná se o knihovníka ve vědecké knihovně nebo v knihovně lidovýchovné, knihovnictví vyžaduje si celého člověka, že knihovník nové doby jest samostatné povolání, že to nemůže býti jen zaměstnání vedlejší, poněvadž úkol knihovníkův nové doby vyžaduje si schopností, vědeckých, literárních a knihovnických technických znalostí. Jsou ty tam doby, kdy se myslelo, že knihovníkem může býti kdokoliv, že k úřadu knihovníka stačí ochota, dobrá vůle, láska ke knize

BRADÁČ, Ludvík aj. *Československé knihovnictví*. Red. Zdeněk Václav TOBOLKA. Praha: Československý kompas, 1925, s. 408.

Stanislav Rambousek

Výsledkem Mahenovy orientace po knihovnické literatuře a praksi je *Knížka o čtení praktickém* (Brno, Kočí 1924. I. – IV. vyd.). To je první Mahenův výboj v oboru knihovnictví, ukazující, že se nehodlá spokojiti organizační prací ve vlastní knihovně, ale že se zakusuje do problému a dělá závěry, směřující k jednomu: zdar činnosti knihovny předpokládá čtenáře opravdu čtoucí, s tužkou v ruce, s lístky na stole, s registrací poznámek z četby atd. ... žádal pestrý výběr četby, který pro něho znamenal, že český čtenář obsáhne prostě širší obzory světové literatury, i když to bude na počátku prostřednictvím některých méně významných nebo sporných autorů. Ještě dnes se debaty některých sjezdů a kursů vracejí k jeho námětům ... lze říci, že Mahenovy zásady otevřely oči mnoha knihovníkům ve věcech výběru knih.

RAMBOUSEK, Stanislav. *Mahen a veřejné knihovny*. In: Mahenovi: sborník k padesátinám. Uspoř. František HALAS a Jiří ŽANTOVSKÝ. Praha: Družstevní práce, 1933, s. 129-130.

Knihovnictví: nadčasové a nepostradatelné

Valerie J. Gross

valeriejgross@gmail.com

Úvodem

Valerie J. Gross není v komunitě českých knihovníků neznámá. V roce 2014 na Masarykově univerzitě v Brně vedla pro knihovníky zajímavý workshop v rámci projektu BiblioEduca, na kterém prezentovala vizi a strategii Howard County Library System (Systém knihoven komunity Howard v americkém Merylandu).

Howard County Library System je vzdělávací institucí napříč věkovými kategoriemi. Za tento model vzdělávací instituce získala v roce 2013 cenu nejlepší knihovní systém Severní Ameriky. Během workshopu Valerie J. Gross apelovala na české knihovníky, aby změnili propagační rétoriku a uvědomili si sílu slov v propagaci knihoven. Aby je proměnili ve vzdělávací instituce. Ne všichni knihovníci souhlasili s konceptem stát se vzdělávací institucí, hovořili o jiné tradici knihovnictví u nás a o tom, že vzdělávají své uživatele, ale necítí se prvoplánově vzdělávacími institucemi. V Duze č. 2/2014 jsme o workshopu psali v článku Budoucnost knihoven je v jejich komunitní práci a ve vzdělávání aneb inspirace za oceánem. V roce 2018 navštívila Valerie J. Gross Českou republiku znovu. Přijala pozvání do Olomouce na nejvýznamnější knihovnickou konferenci v ČR Knihovny současnosti, kde znovu hovořila o americkém

knihovnictví a konceptu knihovny jako komunitní a vzdělávací. Knihovnickou veřejnost u nás zaujala, proto jsme se rozhodli ji znovu oslovit, aby nám přispěla do speciálního čísla Duhy.

V pátek 31. ledna 2020 proběhl diskusní kulatý stůl na Ministerstvu kultury ČR v Praze za osobní účasti ministra kultury Lubomíra Zaorálka. Vybraní ředitelé knihoven a reno-

movaní odborníci knihovnictví diskutovali o problematice knihoven a jejich postavení ve společnosti. Proč knihovny v dnešní době získávají na významu a zejména jakou roli hrají a mohly by hrát v procesu vzdělávání. Hovořilo se o nové Konceptci rozvoje knihoven v ČR na léta 2020–2030 a o chystaném memorandu mezi Ministerstvem školství a Ministerstvem kultury, kde by bylo zdůrazněno, že knihovny jsou centrem celoživotního vzdělávání a jedním z pilířů neformálního

vzdělávání u nás. Jedná se o velmi významný mezník v rozvoji knihoven. Knihovny se v jisté míře věnují vzdělávání a podporují ho celá léta od svého vzniku, ale nebyly dostatečně zmiňovány ve všech strategických a koncepčních dokumentech ČR. Knihovny jsou významným hráčem v procesu vzdělávání a je jen dobře, že budou takto i oficiálně pojmenovány. Konceptce Valerie J. Gross se tak stává pro nás

ještě naléhavější a zajímavější. Hovoří o nové éře pohledu na knihovnictví.

Knihovny představují vzdělávací instituce

Kurikulum Howard County Library System znázorňuje následující obrázek.

Obr. č. 1 Tři pilíře vzdělávání Howard County Library System

Knihovny tvoří významnou součást pevného vzdělávacího systému v USA. Knihovny – školy – univerzity. Knihovny nabízejí vzdělávání zejména v knihovnických instrukcích. Knihovnické instrukce představují hlavně informační vzdělávání uživatelů, informační gramotnost. Jak pracovat efektivně s informacemi, jak je hodnotit, jak tvořit odborný text, jak správně citovat aj. Důraz je kladen i na čtenářskou gramotnost – lekce tvůrčího psaní, přehled o literatuře apod. Knihovník je zde v roli pedagoga, mentora, rádce a provází uživatele světem informací, vzdělávání a učí ho, jak se učit a orientovat v záplavě informačních zdrojů.

Kurikulum je rozděleno do třech pilířů:

- **Samostatné sebevzdělávání** – uživatelé mají k dispozici rozsáhlé sbírky tištěných i elektronických médií, databáze, audio

záznamy a širokou škálu specializovaných vyhledávacích nástrojů online (např. Wall Street Journal či Access Science).

- **Asistence při výzkumu a výuka** – tento pilíř zahrnuje přednášky, semináře a workshopy pro všechny věkové kategorie. Vyučují lektoři – knihovníci. Jedná se o individuální či skupinovou výuku.
- **Názorné a poučné zážitky** – v rámci partnerství s kulturními a komunitními centry vznikají různé koncepty a projekty na realizaci nejrůznějších vzdělávacích aktivit.

Reference

„Vzdělávání probíhá v knihovnách (vybrané americké knihovny nabízejí GED – diplomy obecného vzdělání), lektoři jsou knihovníci a knihovna je vzdělávací instituce. Vzdělávání zachovává identitu a získává tak na významu. Knihovny podporují kladný přístup k celoživotnímu vzdělávání. Jsou neutrální a inspirující, nabízejí vlivné prostředí a vlídné lektory. Prostředí knihoven je pro vzdělávání vhodnější a lidé ho oproti klasickým školám akceptují raději.“ *Eric Head, ředitel, Citrus County Library System, Florida*

“Miluji kurikulum – tři pilíře: samostatné vzdělávání, asistence při výzkumu a výuce a názorné a poučné zážitky. Tyto pilíře by se měly stát mezinárodním symbolem knihoven.“ *Barbara Chung, Carlsbad City Library, Carlsbad, Kalifornie*

Strategie

Knihovny jsou vzdělávací instituce a hrají ve vzdělávání významnou roli. Je třeba, aby se takto prezentovaly. Je potřeba, aby knihovny volily strategický jazyk, kterému rozumějí všichni (např. slovo přednáška nahrazují slovem program, předčítání nebo kurikulum slovem programy a služby apod.). Studovny, čítárny, sály, klubovny nazývat učebnami nebo školními třídami. Například pro děti

organizovat čtenářské kurzy, kurzy informační výchovy apod., což zní pro zřizovatele mnohem fundovaněji, než když si děti v klubech předčítají.

Zdůrazňovat vždy a všude, že knihovny jsou vzdělávací instituce samy o sobě, na stejném základě jako ostatní vzdělávací instituce – školy a univerzity. Pokud se budou knihovny propagovat ve smyslu, že podporují vzdělávání nebo hrají roli ve vzdělávání nebo že nabízejí vzdělávací zdroje, neuspějí. Knihovny jsou vzdělávání. To je správné a akceptovatelné i pro politiky.

Je nutné definovat, co slovo vzdělávání znamená. Knihovny propojují formální a neformální vzdělávání. Knihovnické instrukce vzdělávají, mají kvalitní lektory – knihovníky, kteří vzdělávají všechny typy uživatelů. Všechny věkové kategorie. Vzdělávání v knihovnách zahrnuje: informace o předmětu; penzum znalostí, které uživatel získá; definice činností v oblasti vzdělávání, instruktáže a výuky; popis procesu získávání znalostí a definici

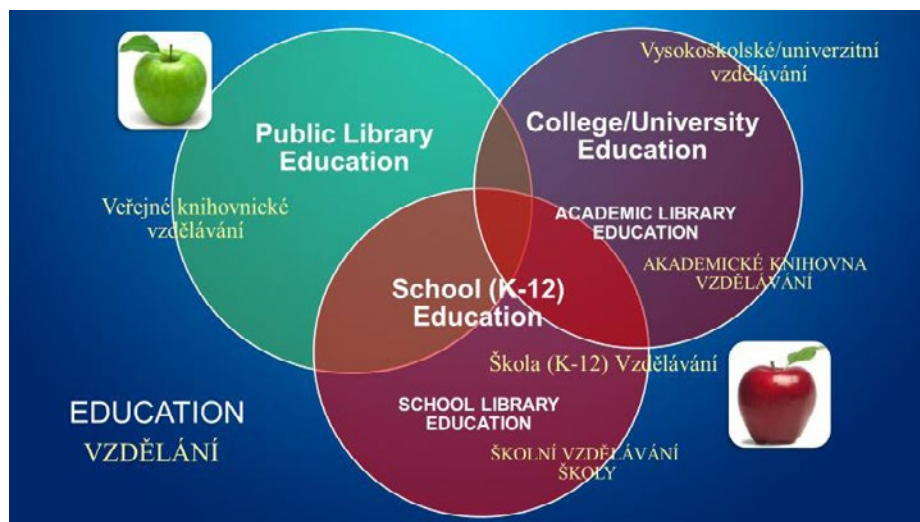
zážitku z poučení, který zažije uživatel v procesu vzdělávání.

Vše, co knihovny dělají pro vzdělávání, veřejnost velmi oceňuje. Z této mantry je potřeba vyjít při tvorbě strategie.

Jak tedy vyjádřit skutečnou hodnotu knihovny jako vzdělávací instituce:

- Jsme hlavní součástí kvalitního systému vzdělávání (státu, kraje, města).
- Všem poskytujeme rovné příležitosti ke vzdělávání.
- Všem poskytujeme veřejné vzdělávání.
- Poskytujeme excelenci ve vzdělávání.
- Jsme partnery ve vzdělávání.
- Jsme proces vzdělávání.
- Naši náplní práce je vzdělávání.

Některé americké knihovny akreditovaly své vzdělávání v oblasti knihovnických instrukcí, nabízejí GED diplomy (diplomy obecného vzdělání), online středoškolské diplomy aj. certifikáty. Je potřeba si uvědomit, že vzdělávání

Obr. č. 2) Spolupráce vzdělávacích institucí znázorňuje všechny typy institucí, které se vzdělávání věnují. Jakou roli v procesu vzdělávání hrají a jak na procesu vzdělávání spolupracují, aby si mohl uživatel vybrat a dostalo se mu co nejúplnější a nejvyšší kvalita vzdělání.

v knihovnách patří do neformálního vzdělávání a knihovny se věnují většinou celoživotnímu vzdělávání.

Ze schématu vyplývá, jak důležitou a neopomenutelnou úlohu knihovny v procesu vzdělávání hrají. To je jejich hodnota, že vzdělávají jí profesionálně. Knihovny tak lépe získají finance na provoz a profese knihovník má lepší prestiž ve společnosti.

Případová studie

Vicky Stever, koordinátorka Družstva pro veřejnou knihovnu v okrese Okaloosa na Floridě, uvádí:

“Potřebovala jsem přesvědčit investory, aby obnovili 3% navýšení rozpočtu, které nám bylo sníženo, aby se vyřešil jejich **deficit tří milionů dolarů**. Byl to střízlivý rok, takže jsem nezahrnula příběhy o úspěchu, kterými bych podpořila naši hodnotu. Rozhodla jsem se, že hodnotu knihovny postavím čistě na vzdělávání. **Vzdělávání pro všechny** se stalo mým tahákem. Mou osobní výzvou bylo vyslovit slovo *kurikulum* a popsat *Tři pilíře*, ani jedno z toho jsem předtím ještě neudělala. Po prezentaci zaměřené na vzdělávání, jejímž prostřednictvím se investoři dozvěděli, jak a komu je vzdělávání v knihovnách poskytováno, jsem objasnila, že byl zredukován 3% požadavek na rozpočet. Čtyři z pěti investorů se vyslovili pro obnovení 3% navýšení rozpočtu knihovny. Finanční manažer založil fond, z něhož mohly být potřebné peníze převedeny na knihovnu. Za pouhých pět minut přešlo knihovnické družstvo ze stagnujícího rozpočtu na rozpočet s navýšením. Knihovna jako vzdělávací instituce dokázala přesvědčit. Přemýšlela jsem, co změnilo jejich názor, v pětiminutovém proslovu jsem slovo vzdělávání použila devatenáctkrát. Hodnota knihovny jako vzdělávací instituce je vysoká”.

Časopis Library Journal prezentoval knihovny = vzdělávání jako model 21. století, jako budoucnost knihoven, kterou by měla zvážit každá knihovna v USA, možná i na světě.

Jak vnímáte budoucnost knihoven, co se podle Vás změní?

Budoucnost knihoven vidím optimisticky. Knihovny budou prosperující instituce, společnost je uznává jako demokratické instituce, jsou klíčem k úspěchu komunity, zvyšují ekonomiku a kvalitu života komunity.

Poslání knihovny jako vzdělávací instituce je nadčasové, naplňování tohoto poslání se ale bude v čase vyvíjet. Knihovny jsou součástí vzdělávacího procesu vedle škol a univerzit, jsou tedy součástí procesu, který se vyvíjí a usiluje o neustále zlepšování. Nové technologie, virtuální realita, kreativita a další jsou nástroje, které jsou ideální, jak výuku obohatit, zlepšit. Automatizační software, online kurzy, eBooky, Open Access, streamování, výuková videa, rozšířená virtuální realita, podcasty atd. se přímo nabízejí, jak vytvořit názornou výuku – zážitkovou. Knihovníci by měli promýšlet marketingové koncepty pro sociální sítě, aby se mladí lidé o možnostech vzdělávání v knihovnách dozvěděli.

Například veřejná knihovna v New Yorku nedávno využívala Instagram na podporu čtení. Zahájili projekt „Insta romány“, který dostává klasickou literaturu do popředí technologického zájmu. Zatím pro Instagram přizpůsobili *Alenku v říši divů* Lewise Carrolla; *Žlutou tapetu* Charlotte Perkins Gilman; *Proměnu* Franze Kafky; *Vánoční koledu* Charlese Dickense a báseň Edgara Allana Poea „*Havran*“. Tato inovace přilákala 155 tisíc nových followerů.

Knihovníci si zároveň uvědomují, že digitální technologie odvádějí pozornost studentů od učení. Bill a Melinda Gates nedovolili svým třem dětem mít mobilní telefon do 14 let. Digitální demence, jak ji popisuje Manfred Spitzer, je nezanedbatelným problémem v procesu vzdělávání. Zatím nic nenahradí výuku z klasických knih (trojrozměrné čtení). Digitální čtení je dvourozměrné čtení a je vědecky podpořeno, že mnohem více si student zapamatuje, když se

učí z klasických knih. Tento problém se bude jen zhoršovat, nastupuje mnohem vyšší rychlost internetu a nové digitální možnosti, hovoří se o 5G sítích. Opět by měli být knihovníci ve střehu a reagovat na tyto nové technologické výzvy.

Knihovna = vzdělávání a její tři pilíře

1) Samostatné sebevzdělávání – zejména četba knih

Čtení je základem všeho vědění. Je to nejdůležitější pilíř kurikula Knihovna = vzdělávání. Čtení poskytuje efektivní průběžné vzdělávání, které vede k naplněnému a úspěšnému životu. Čtení je tak kriticky důležité, že následující miliardáři jsou zcela ochotni sdílet své čtenářské návyky, aby podpořili čtenářskou gramotnost lidí:

- Bill Gates přečte 50 knih ročně...
- Warren Buffet čte 5 až 6 hodin každý den...
- Oprah Winfrey přisuzuje knihám velký podíl na svém úspěchu a usiluje o vzestup celosvětového čtení prostřednictvím svého knižního klubu...
- Mark Zuckerberg přečte minimálně jednu knihu každé dva týdny...

2) Asistence při výzkumu a výuka

Jak se promění asistence při výzkumu a výuka, když vyhledávání prostřednictvím vyhledávače Google nejrychleji zodpoví všechny otázky. Bude ještě třeba informací od knihovníků? Zvýší se potřeba výuky odborných výzkumných dovedností. Někdo musí garantovat relevantnost informací. Tento druhý pilíř ukazuje, jak roste význam knihovníka jako lektora. Knihovníci jsou těmi, kdo realizuje čtenářskou gramotnost v praxi. Mohou oslovit maminky malých dětí, děti ve školkách, vytvářet pro ně lekce, semináře, workshopy, podchytit čtenářské dovednosti

od raného věku a rozvíjet je u všech věkových kategorií. Vzdělávat takto mohou nejen osobně, ale i online, témat se nabízí nepřeberné množství.

Například vzdělávání pro kutily (Udělej Si Sám) se věnuje stavebnictví a řemeslům, na což může knihovna reagovat půjčovnou nářadí a strojů. Dobrým příkladem je Berkeley Public Library v Kalifornii.

3) Názorné a poučné zážitky

Tento pilíř má obrovský potenciál. Technologie nás lidi izolují od ostatních. Lidé často žijí sami, což jim není vlastní, touží po společenství. Knihovna je inspirujícím bezpečným místem, kde se lidé mohou bez obav potkávat při nejrůznějších aktivitách. Knihovna tak přirozeně plní svou komunitní roli. Vhodné je uzavírat partnerství se školami, s ostatními kulturními institucemi v místě. Jde i o posilování dobrých zvyků a mravů, o uctívání etiky a morálních hodnot. Knihovna je neutrálním místem, které může v tomto směru hodně učinit. V mnoha oblastech USA se rozšiřuje myšlenka partnerství pod heslem ZVOL ZDVOŘILOST.

Zvol zdvořilost

Kromě občanských/komunitních akcí pořádá knihovny na celé zemi představuje téma zdvořilosti pro knihovny jedinečnou příležitost. Nyní více než kdy jindy mohou komunity těžit ze sjednocujících síly zdvořilosti, která je zásadní pro samotnou strukturu kvality života jakékoli komunity. Knihovny mají potenciál být na národní i celosvětové úrovni vnímány jako *katalyzátory* a *epicentra* základních hodnot, které představuje například zdvořilost.

Knihovní systémy ve čtyřech státech (Maryland, Minnesota, Maine a Montana) již tento systém zavedly. Jsou vedoucími iniciativami, díky nimž se zdvořilost stala charakteristickým znakem jejich komunit. Navázali komunitní partnerství s názvem Zvol zdvořilost.

Co zdvořilost představuje? Význam *zdvořilosti* je dalekosáhlý. Slovo představuje volbu, které lidé

dělají svými činy a slovy, která mohou povznést nebo zdrtit. Široká definice tohoto pojmu zahrnuje milé chování a projev dobrých mravů. Také to, co si každý z nás přeje: být **respektován a oceňován**. Kromě začlenění univerzálních principů úcty, soucitu, empatie a inkluзивity znamená zdvořilost také ohled na ostatní.

Co Zvol zdvořilost znamená? Zvol zdvořilost zaměřuje komunitu na zdvořilost, přičemž iniciativu vedou knihovny. Je to výzva pro každého, aby si vybral úctu, empatii, inkluзивitu a ohled ve své každodenní interakci s ostatními. Patnáct principů Zvol zdvořilost poskytuje rámec pro účast v komunitních konverzích.

Proč by měly knihovny vést? Knihovny jsou v jedinečné situaci pro to, aby vedly tento program, protože každý v partnerství a komunitě je součástí jejich čtenářské základny. Knihovny jsou také důvěryhodné, apolitické, nestranné organizace. Kromě toho Zvol zdvořilost zapadá přímo do poslání knihovny poskytovat vynikající kvalitu vzdělávání všem. Shoduje se se všemi třemi pilíři učebního plánu knihovny. V rámci Samostatného sebevzdělávání sbírka knihovny obsahuje materiály související se zdvořilostí pro všechny věkové kategorie v široké škále žánrů a formátů. Pomoc při výzkumu i výuka zahrnuje knihovníky, kteří pomáhají zákazníkům s výzkumem zdvořilosti a vyučováním souvisejících lekcí pro každou věkovou kategorii.

Samotné partnerství spadá pod sekci *Názorné a poučné zážitky*, které zahrnují iniciativy podpisů, partnerství a koncepty komunitních/kulturních center. A Zvol zdvořilost zapadá v nejvyšší míře do poslání knihovny, protože **zdvořilost je dokonalým fórem pro svobodu projevu a otevřenou výměnu nápadů**.

Vznik iniciativy Zvol zdvořilost Byla inspirována profesorem John Hopkinson University a spisovatelem Dr. P.M. Forni a jeho knihou *Volba zdvořilosti; dvacet pět pravidel ohleduplného*

chování. Vznikla v roce 2006 v Howard County v Marylandu. Nadšení zakladatelé vyvinuli a zahájili iniciativu – kompletní s vizí a posláním, logem a barevnou paletou. Zahrnuje mnoho titulů na téma zdvořilost (beletrie a literatura faktu) a aktivity, soutěže, lekce a události pro všechny věkové kategorie.

Iniciativa vzkvétá v komunitách, které zahájily úsilí ze tří důvodů:

1. Lidé touží žít vizi Zvol zdvořilost.
2. Oceňují, že jim zdvořilost někdo připomíná.
3. Města a okresy uznávají výhody oslavování pozitivních aspektů jejich komunity.

Komunitní propojení

Zvol zdvořilost může zahrnovat partnery ze všech sektorů – vzdělávacích institucí, neziskových organizací, podniků, vládních agentur a jednotlivců. Účastníci přispívají svým časem, talentem a finanční podporou. Jednotlivci a organizace se účastní jako partneři, sponzoři, členové rady poradců a členové výborů. Knihovna slouží jako vedoucí organizace.

Toto velké partnerství představuje hlavní příležitost pro knihovny, aby byly považovány za klíčové vůdce v aréně zdvořilosti. Navíc Zvol zdvořilost posiluje stávající partnerství a buduje nová. Mnoho z toho, co knihovny již dělají, lze v rámci iniciativy přeformulovat. Například většina knihoven již buduje seznamy knih. Může být vytvořen seznam knih Zvol zdvořilost, přičemž začít se může seznamem zveřejněným na adrese choosecivility.org.

Podobně lze do existujících výukových hodin začlenit témata zdvořilosti. Například dětská třída, která zahrnuje čtení a diskusi, se může soustředit na *Do Unto Otters* od Laurie Keller. Kniha je proložena humorem a učí, jak být dobrým přítelem a sousedem. Vše, co je pro tuto hodinu potřeba, je uvést ji na trh jako součást iniciativy Zvol zdvořilost pro druhý stupeň. A navíc – většina knihoven již pořádá autorské

akce a komunitní konverzace, které lze často propagovat pod položkou Zvol zdvořilost.

Postupně lze přidávat nové myšlenky – například *Knihovnu lidí*, kde „knihy“ jsou lidé a „čtení“ je konverzace nebo *Nejdelší stůl*, který

Obr. č. 3) Logo: Zvol zdvořilost. Tvé město, tvůj stát

zahrnuje prostření stolu délky fotbalového hřiště (uzavřením ulice nebo parkoviště) pro 500 či více hostů za účelem vytvoření smysluplného dialogu během večere. Koho koncept zaujal, více informací najde na adrese: ChooseCivility.org.

Vize: Volíme být příkladem zdvořilosti.

Poslání: Volíme respekt, inkluzivitu, empatii a ohled jako své základní hodnoty zlepšující kvalitu života v komunitě.

Principy Zdvořilosti:

1. Buď pozorný
2. Naslouchej
3. Vyjadřuj se přátelsky
4. Předpokládej to nejlepší
5. Respektuj názory druhých
6. Respektuj čas a prostor ostatních
7. Buď inkluzivní
8. Uznávej ostatní
9. Přijímej ocenění a taky ho dávej
10. Omlouvej se upřímně
11. Prosazuj se
12. Přebírej zodpovědnost
13. Přijímej a uděluj konstruktivní kritiku
14. Zdrž se zbytečných stížností
15. Buď ohleduplným hostem

Reflexe současného odborného vzdělávání v USA

Aby mohli knihovníci poskytovat prvotřídní kurikulum, musí nejprve zvládnout a poté průběžně doladovat své znalosti a dovednosti. Schopnosti 21. století pro profesi knihovníka –

Uč podle pilířů: Knihovny = Vzdělávání. Níže uvedené shrnutí představuje zpětnou vazbu od stovek knihovnických odborníků z průzkumu provedeného pro prezidenta ALA Julie Todara v roce 2017.

Samostatné sebevzdělávání

Představuje kvalitní akvizici, dostatek informačních zdrojů tištěných i elektronických. Fondy v knihovnách je potřeba kvalitně zpracovat – kvalitní katalogizace, kterou provádí odborný knihovník. Je potřeba data analyzovat, vizualizovat. V knihovnictví je potřebná IT znalost, důraz je nutné klást na webové stránky, jejich design je důležitý. Samostatná tvůrčí práce a prostředí knihoven podporují sebevzdělávání. Knihovníci by měli garantovat obsah, být kurátory obsahů. Definovat způsob učení a vytvářet pro tiché učení podmínky. Cílem je vytvořit uživatelský zážitek. Věnovat se instruktážnímu designu. V neposlední řadě hraje velký význam prostředí knihovny, jak je uspořádané, jaký má knihovna interiér a technické vybavení apod.

Asistence při výzkumu a výuka

Role knihovníka lektora je umění, jak vést výzkumný rozhovor. Uživatel musí cítit podporu ze strany knihovníka. Knihovník musí umět naslouchat nejen kolegům, ale zejména uživatelům. Musí se neustále vzdělávat, zejména ve výzkumných znalostech. Učit ostatní expertním výzkumným dovednostem (například znalost fake news). Měl by umět čtenářům doporučit vzdělávací četbu, mít všeobecné vzdělání a kulturní povědomí. Lektor by měl ovládat analytické dovednosti, být jazykově vybavený. Nemluvě o IT dovednostech, měl by umět naučit uživatele používat iPad, eBooky atd.

V neposlední řadě by měl mít pedagogické a didaktické dovednosti.

Ne vždy musí být učitelem knihovník, může zvát do výuky profesory a jiné odborníky, kteří výuku obohatí. Měl by umět vytvořit učební oporu, odhadnout znalostní úroveň uživatelů, přizpůsobit rétoriku a vzdělávání úrovni publika, pracovat se zpětnou vazbou – dotazníky atd. Měl by mít povědomí o psychologii uživatelů podle věku. Měl by umět ocenit uživatele. V neposlední řadě by měl mít hodnotící schopnosti i ke své osobě.

Názorné a poučné zážitky

Názorné a poučné zážitky jsou o **partnerství**. Jak partnerství rozvíjet, jak se chovat a umět přesvědčit partnery, že je pro ně partnerství výhodné. Patří sem i umění prodeje, jde o tajemství úspěšné komunikace s uživatelem. O umění nabízet vzdělávací produkty zajímavě a lákavě. Jde o komunitní spolupráci, jak ji založit a dobře vést. Knihovny by měly být proaktivní, naladěné na zájmy a potřeby komunity. Akce jsou produktem spolupráce, partnerství. Event management je součástí projektového managementu a zaměřuje se na organizaci akcí různého typu, preferuje se i emoční působení na účastníky, čímž se zesiluje jeho zážitek. Knihovník by měl umět uvést spisovatele, moderovat událost, být animátorem zábavy. Knihovník by měl umět na akce obstarat finance, tedy psát granty. Klíčovými principy jsou intelektuální svoboda, rovný přístup ke vzdělávání v jakémkoliv věku. Jde o podporování profesní etiky a jasného úsudku – principy kritického myšlení. Knihovníci se snaží porozumět komunitě, jejím potřebám a přáním. Vzdělávat i ve smyslu konceptu Zvol zdvořilost – respekt, ohled, inkluze, empatie a soucit.

Obchodní principy

Knihovníci by si měli osvojit dovednosti zaměřené na lidi. Ve smyslu: má rád lidi v protikladu má rád knihy. Je nutné promýšlet kvalitní zákaznický servis vnitřní, ale i vnější.

Spolupracovat s partnery, týmově spolupracovat uvnitř knihovny. Hledat příležitosti, jak získat nové potenciální uživatele, nové strategické partnery. Jde o flexibilitu knihovny, o pružnost služeb, o kreativní přístup k aktivitám knihovny. Jde také o umění komunikace, ta by měla být vedena ve smyslu rovný s rovným, přizpůsobena věku zákazníka a vždy pozitivně a vstřícně laděna.

Agent změny je v komunitní práci knihovny nepostradatelný. Může to být knihovník, ale i partner. Jde o stanovení cíle, zapojení a začlenění komunity, o koordinaci nápadů všech zúčastněných. Posouvání projektů kupředu a jejich zdárnou realizaci. Agent změny by měl umět klást provokující otázky, být kreativní a inovativní. Měl by umět nápady druhých rozpoznat a vyloučit nápady, které nejsou dobré.

Perfektní organizace celého procesu vzdělávání je rovněž velmi důležitá. Jde o umění řídit svůj čas i čas druhých. Ovládat činnosti související s řízením projektu. Je nutné ke všemu přistupovat spolehlivě a zodpovědně. Management by měl ovládat řízení výkonnosti knihovny. Mít ukazatele, jak výkonnost hodnotit a správně nastavit. Řízení procesů je umění, stejně jako vymýšlení informačních či vzdělávacích produktů, jejich design a uvedení na trh.

Sebelepší knihovna se neobejde bez podpory svého zřizovatele – **hovoříme o politickém fenoménu**. Je nutné se naučit „úřednickou“ mluvu a umět s úředníky hovořit. Spojit se s politickými vůdci v komunitě, knihovna se spíše prosadí. Nutností je hovořit s novináři a dobře knihovnu medializovat. Je to umění, kterému se knihovníci musejí věnovat, aby uspěli. Pokud je knihovna řešitelem problémů komunity, získá si vážnost a ocenění.

Management knihovny by měl umět vést své zaměstnance. Správně je motivovat a dát jim prostor pro osobní a profesní růst. Iniciovat

jejich zvědavost a podporovat otevřenou mysl. Měl by být trenérem, který učí lidi, aby podávali ty nejlepší výkony. Pěstovat firemní kulturu, podporovat firemní myšlení, myšlení orientované na budoucnost jsou věci, které rozhodují o tom, zda bude knihovna úspěšná nebo průměrná. Sledování trendů a nových nápadů, inspirování se u konkurence, znalost jiných odvětví jsou důležité pro tvorbu knihovnických cílů a pro vytváření strategií a koncepcí. Zaměstnanci by měli být každý sobě vedoucím, proaktivní spíše než reaktivní. Měl by se utužovat tým zaměstnanců, společně slavit úspěchy a propojit osobní a profesní vztahy. Zaměstnanci by se neměli bát přicházet s vlastními nápady, názory. Důležitá je komunikace mezi vedením a zaměstnanci a mezi zaměstnanci, tzv. naslouchání. To jsou týmové principy, zaměstnanci by měli být týmovými hráči, kteří uznávají sílu a význam slova „my“.

Marketing je „trhování“. Vše, co knihovna dělá, nedává smysl, když o tom zákazníci nevědí. Marketing je potřeba promýšlet ve směru

strategickém a koncepčním. Nastavit správné marketingovou koncepci. Využívat efektivně webové stránky a sociální média. Prezentovat se bejistě a efektivně – umět poskytnout rozhovor, natočit video, uspořádat tiskovou konferenci. Být pro média partnerem.

Datové dovednosti/ROI jsou nepostradatelné pro úspěch knihovny. Jedná se o intuitivní katalogy pro uživatele, o výukové hodiny šité na míru, o streamování obsahu. O vizualizace dat, jak je prezentovat a šířit dál. Jak vytvářet zprávy. Jak data zpřístupnit. Vytvořit hodnotu pro uživatele a umět ji vysvětlit. Programovací jazyk (kód) musí být vhodný. Knihovní systém by měl umět organizovat, sbírat, zpracovávat, analyzovat veškeré údaje o výkonu knihovny a jejich zaměstnanců.

Komunikace je prostředkem pro interakci mezi lidmi. Je důležité o ní hodně vědět. Musí se správně nastavit, zejména firemní komunikace, marketingová komunikace a komunikace s uživateli. Jde o verbální i neverbální složku. Z řeči těla knihovníka by mělo být zřejmé,

Obr. č. 4) Symboly „fresh“ knihovny

že je ochoten pomoci, že uplatňuje principy nápomocného chování. Je nezbytné aktivní naslouchání uživatelům i kolegům. Aby byla komunikace úspěšná, dialog je výměna názorů. Je potřeba dát v komunikaci prostor protistraně. Asertivita je potřebná, zvláště ve službách. Asertivní však neznamená agresivní. Jde o umění vyjadřovat se jasně, stručně, upřímně, bránit práva druhých a nezasahovat do práv jiných. Komunikace existuje v knihovnách i písemné formě. Je nutné umět se písemně vhodně vyjadřovat, ať už při tvorbě koncepcí knihovny, při psaní dopisu úředníkům či při odpovědi čtenáři na stížnost.

Emoční inteligence

Emoční inteligence je důležitá. Podle toho, jak vysokou ji knihovník má, dokáže zvládat své chování. Emoční inteligence formuje naše osobní i pracovní rozhodnutí, pomáhá nám lépe zvládat negativní emoce. Jedná se o umění cítit se do druhých lidí a o efektivní práci se zpětnou vazbou, která je v případě knihovních a vzdělávacích služeb klíčová. Knihovník by si měl být vědom vlastních schopností, zároveň mít i sebe-reflexi, umět přiznat chybu, omluvit se a poučit se z ní. Nebát se chybovat, nenechat se ovládat

strachem, umět rozpoznat rizika a pěstovat odolnost vůči stresům.

Začneme zlatou éru

Knihovnictví v USA a po celém světě je připraveno na plánovanou a vzestupnou trajektorii. Čím více si knihovníci předávají, že Knihovny = Vzdělávání, tím silnější je knihovnictví. Když svět pochopí, že knihovnictví je nadčasové a nezbytné, knihovníkům se dostane respektu, jaký si zaslouží. Dostanou také finanční prostředky, které potřebují k vytváření a poskytování kvalitního vzdělávání ve prospěch všech v rozmanitých komunitách v současnosti i v budoucnu.

Z anglického originálu přeložily a redakčně upravily Libuše Foberová a Tereza Tkačíková.

Valerie J. Gross působila jako prezidentka a výkonná ředitelka Howard County Library System (Maryland) po dobu 16 let (2001–2017). Modelátorka, autorka a konzultantka žije v Berkeley v Kalifornii. Její kniha Transformace našeho obrazu, budování naší značky: Výhoda vzdělávání (Library Unlimited / ABC-CLIO, 2013) poskytuje podrobné vysvětlení konceptu Knihovny = Vzdělávání (bit.ly/TOIBOB).

Jiří Cejpek

Proto se v socialistickém knihovnictví klade velký důraz na soustavnou výchovu knihovníků, na jejich morálně politický profil, na jejich schopnosti i povahové vlastnosti. I když se požadavky na vzdělání knihovníků rozlišují podle náročnosti práce, kterou na tom či onom pracovišti vykonávají, zůstává tu u všech společná skutečnost, že jde o práci s lidmi, se čtenáři. Proto se mnohé z požadavků na jeho osobnost kryjí s těmi, které klademe na učitele, vychovatele, osvětového pracovníka.

Tak, jak se pozvolna vyvíjelo knihovnictví jako obor, tak se postupně vyvíjely různé formy a způsoby výchovy a odborného vzdělání knihovníků. Podobně jako je teorie knihovnictví poměrně mladým oborem, je i odborné knihovnické školství odvětvím poměrně mladým. V podstatě lze říci, že každý nový, vyšší stupeň rozvoje našeho knihovnictví nesl sebou nutnost změn v soustavě knihovnického vzdělání.

CEJPEK, Jiří. *Československé knihovnictví: poslání a organizace*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, s. 153. Učebnice pro vysoké školy.

Od transformace k dezintegraci – polské knihovny a knihovněda za posledních třicet let

Grzegorz Nieć

grzegorz.niec@up.krakow.pl

Knižní kultura a čtenářství jsou oblasti, které se utvářejí po několika generacích. Stává se však, že jisté procesy nabírají svižnější tempo, změny proběhnou rychleji a rozhodnutí, zpravidla ta politická, způsobují radikální obraty; takové, jež se uskutečňují téměř ze dne na den. V Polsku, jak víme, jsou úroveň i povaha čtenářství jiné než v českých zemích, a to z různých důvodů – historických, ekonomických i kulturních.

Nechci se tady zmiňovat o jednotlivých obdobích, i když by to možná bylo poučné. Soustředím se pouze na posledních třicet let. Souběhem okolností proběhla v post-socialistických zemích transformace politicko-společenského systému (mimo jiné i knižního trhu) souběžně s revolucí technologickou v oblasti médií. Byla zrušena cenzura, skončilo se s přidělem papíru a s omezeními tiskařských služeb; zavedená nakladatelství a knihkupectví byla privatizována; vznikala nová. Souběžně s tím polygrafické služby procházely inovací, objevily se nové technologie, které úplně změnily náš svět. Internet vytvořil nikoliv pouze nové

způsoby přenosu textu, ale tradičním vydavatelstvím poskytl zcela nové formy na šíření jejich produkce (internetový prodej, e-knihy, digitalizace). V podmínkách volného trhu se zvýšila nabídka populární kultury; kniha a čtení již přestaly být hlavními způsoby účasti v kultuře.

Knihovny a knihovníci byli konfrontováni s novými výzvami, což vůbec neznamená, že jejich tradiční problémy přestaly existovat. Jde především o nepříliš velkou prestiž jejich profese, což mimo jiné vyplývá i z nízkých platů, jakož i z nedostatku prostředků na nákup novinek. Tradiční čtenářské návyky Poláků před rokem 1989, velký zájem o klasiku 19. a 20. století – obojí dovozovalo knihovnám (při celkem nevelkém počtu novinek), aby si v minulé době plnily

své úkoly. V době po roce 1989 však čtenářské preference prošly velkou změnou. Nabídka knižního trhu nabrala na síle a také se stala daleko různorodější než dříve – a především jí začaly dominovat díla západní populární kultury. Čtenáři stále méně a méně využívali

staré fondy a domáhali se novinek, především těch, které se objevovaly v médiích. Knihovník se ocitl před očekáváními, které mohl splnit jen těžko. K tomu nutno přičíst i velký tlak na rozšiřování jeho kompetencí – především v oblasti nových technologií.

Knihovnické vzdělávání má v Polsku dlouhou tradici, jež sahá až do 18. století. Ve 20. století se utvořily teoretické a institucionální základy daného vzdělávání jakožto samostatné vědní disciplíny, respektive několika disciplín – knihovní vědy (knihovnictví), knihovnictví a vědeckých informací, knihovědy a informační vědy. Mnohokrát se zdůrazňovaly rozdíly mezi nimi, leč v běžném užívání fungovaly a fungují dané termíny jako zaměnitelné, přičemž se nejedná jen o specifikum polské. Široce pojímaná knihovní věda (knihovnictví) jako vědní disciplína se vytvořila na půdě polonistiky a historie, stejně jako – již poněkud v menší míře – sociologie a pedagogiky. Balancovala tak trochu mezi praktickou disciplínou a pomocnými vědami historickými a filologickými. V 70. letech se věda o knize (knihověda, bibliologie) emancipovala definitivně, přičemž její zázemí tvořily kromě Národní knihovny jednotlivé ústavy a katedry knihovědy a vědeckých informací v Lodži, Varšavě, Vratislavi, Krakově, Katovicích, Toruni, Lublinu a Kielcích. Tyto ústavy patří pod fakulty humanitní, filologické a historické. Dlouhou dobu mělo vzdělávání mnoho společného se vzděláním polonistickým, zejména kvůli dlouhému a intenzivnímu kurzu literárních dějin, ale také díky pedagogické specializaci učitel-knihovník. Tyto kurzy byly zcela logicky rozšířeny o literaturu pro děti a mládež, jakož i o literaturu populární. Zde bychom si měli uvědomit, že počátky intenzivního zkoumání této oblasti jsou spojeny s prostředím knihovnědným a knihovnickým. Mám na mysli především Janusze Dunina – ikonickou postavu polského knihovnictví a bibliofilie, jakož i polské knihovědy. Praktické předměty sestávaly z dvou okruhů – knihovnictví a vědeckých

informací. V poslední době se rychlejším tempem rozvíjel druhý z nich. Prakticky do konce 90. let nechyběli uchazeči o studium, a to v denním i dálkovém (externím) programu. Ne nepodstatné budiž, že v jistém okamžiku vznikl pokus o ustanovení knihkupectví jako vysokoškolského oboru.

Na první pohled se může zdát, že rozvoj disciplíny a vzdělávání probíhal harmonicky, leč už i v 90. letech lze objevit budoucí problémy. A s nimi se potýkáme podnes. Emancipace oboru se postarala o jeho posílení, vytvořila silné základy pro jeho fungování, ale – což je zjevné – ve srovnání s jinými obory se po dost dlouhou dobu prezentovala ne vždy dostatečně výrazně, zpravidla – v celku polské vědy i na jednotlivých vysokých školách – se tak obor ocitl pod nadvládou „starších bratrů“. Těžko říct, čeho bylo víc – zda autonomie, nebo marginalizace. K tomu ještě: pokud představitelé starší generace, kteří ve většině vyšli z jiných disciplín, dokázali úspěšně fungovat na jejich hranicích, mladší – dost přirozeně – se začali izolovat nebo – chceme-li – specializovat. Lze tomu rozumět, třebaže v daném případě jde o postoj, který příliš neodpovídá povaze materiálů. Pokud dříve bibliologické práce vznikaly a působily na pomezí, ve spojitosti s literární vědou a historií, nyní si vytvářely pouze vlastní prostory. Když se probírám pracemi, které se dotýkají velmi podobných témat, nejednou mám dojem, že polonisté, historici a bibliologové se v podstatě vzájemně nečtou, což je politováníhodné. Ba co víc: představitelé jiných disciplín čím dál častěji a čím dál odvážněji vstupují na území, na kterém dříve vládli knihovníci. Týká se to literatury pro děti a mládež, populární literatury, současného knižního trhu, dokonce i čtenářství. To vše nemohlo zůstat bez vlivu na podobu oboru a to, jak se učil. Nejvíce – podle mého mínění – viditelná byla malá aktivita bibliologů v médiích, zejména ve srovnání s představiteli jiných disciplín. Je příznačné, že reflexe současného knižního trhu

se rozvinula prakticky mimo bibliologii, jejíž představitelé dávali přednost historickým tématům. Objevila se ale místa mimo bibliologii, která sama začala zkoumat čtenářství, přičemž tak činila s ostentativním protestem vůči metodám Institutu knihy a čtenářství při Národní knihovně.

Pokud jde o vyučování oboru, stagnace započala nejrychleji ve spojení s novými technologiemi a současnými problémy, které – jak jsem se již zmínil – zůstaly mimo dosah našeho odborného zájmu. Od jistého okamžiku se mladí lidé, kteří přicházeli na studia, stále lépe orientovali v informačních otázkách, takže programy a obsahy učení se ukazovaly jako neaktuální. Podobně tomu bylo s literární vědou, v níž se přednášejícím nezřídka nedostávalo znalostí nejnovějších děl, jevů, trendů, což bylo do značné míry – jak už jsem zmínil – důsledkem ohromné nabídky, jakož i mohutné se měnících čtenářských preferencí, zejména u mladých lidí. Začala se objevovat kritika, která se – celkem oprávněně – domáhala toho, aby programy byly změněny. Bohužel snaha o změny šla časově ruku v ruce se zaváděním boloňského systému, jenž u většiny oborů vedl ke kumulaci do té doby pětiletého studia na tři roky, což značně snížilo kvalitu vzdělávání, a především limitovala zavádění nových obsahů. Druhý (magisterský) stupeň si s sebou navíc nesl problém takříkajíc genetický – na jedné straně měl být rozvinutím a doplněním (o nové obsahy) programu prvního stupně (bakalářského), na druhé straně se v něm vyskytovali posluchači jiných oborů, pro něž šlo o úplně novou látku. Studenti – často pod vlivem hysterické publicistiky – se domáhali „praktických vědomostí“, „konkrétních dovedností“, které jim měly usnadnit start do života. Ve shodě s doporučeními ministerstva vědy a vysokého školství začínaly postupně z programu ubývat literární předměty, a to jako příliš humanitní, a proto nepraktické. Jako kdyby pro knihovníka nebyla znalost písemnictví prvkem

oborového řemesla. Proti tomu přibývalo předmětů „praktických“, ne vždy úplně promyšlených, takových, jejichž obsah se často překrýval s jinými, což se fatálně projevovalo v náladách studentů. Současně u vědomí přibližujícího se demografického poklesu se objevovaly – občas i značně hysterické – pokusy o to, aby spojení studií s knihou a knihovnou bylo co nejvíce potlačeno, neboť obojí mělo již patřit jen minulosti, jak to někteří prezentovali (*Smrt knihy. No future book*, 2008). Poslední úder dostala knihovnická studia od vlády v roce 2012. V rámci takzvané „deregulace“ oborů byl vstup do profese knihovníka umožněn všem. Během krátké doby výrazná většina ústavů změnila názvy, zrušila některé disciplíny a vydala se směrem k informační architektuře, informačnímu digitálnímu managementu. Knihovnické vzdělávání začalo být provozováno maximálně v rámci postgraduálního studia.

V přípravě půdy pro likvidaci knihovnických studií sehráli významnou roli někteří ředitelé větších knihoven, zejména vojvodských. Šlo vesměs o politické nominanty (novou nomenklaturu), kterým chybělo jak vzdělání v oboru, tak knihovnická praxe. Činili mnoho, aby dané vzdělání znevážili a tím legitimizovali vlastní místo a zajistili si tak svobodu pro výběr dalších pracovníků. Přitom jak paradoxní: ředitelé, kteří se svou kritikou postupně přičiňovali, aby tyto ukvapené změny ve vzdělávání byly zavedeny, si nakonec stěžují na nedostatek tzv. měkkých dovedností a špatnou znalost literatury u absolventů oboru.

Obor bibliologie a informační věda zůstal prakticky zbaven svého akademického studia. Reforma vědy a vysokoškolského studia, která v současnosti v Polsku probíhá, omezila počet disciplín. Naš obor byl zařazen do okruhu nové disciplíny – společenská komunikace a věda o médiích, přičemž tato disciplína se nachází mezi obory společenskovědními. Ve skutečnosti tato oblast tak úplně cizí není, třebaže jsme se mnoho let nacházeli v oblasti

věd humanitních. Pro naši oborovou identitu klíčová kniha K. Migoně nesla titul *Věda o knize mezi jinými společenskými vědami* (1976), přičemž oblastí, do nichž naše věda proniká, byla a jsou média, především tisk. Leč vstupujeme do nového prostředí, čili lze očekávat jistá neporozumění, zejména v oblasti metodologie a terminologie.

Knihovna již není jen půjčovnou knih, stejně jako knihkupectví již není jen obchodem s knihami. První i druhé musí různými způsoby soupeřit s internetem. Nadbytek, velké množství publikací, kterými je knižní trh zalaven, čtenáře dezorientuje. Je pro něj stále těžší si vybrat pro sebe něco vhodného. Teoreticky by proto měly posilovat role i význam knihovníka a knihkupce. Jak knihovna, tak

knihkupectví by měly být průvodci ve světě nadbytku. Nicméně zůstává otázka: kdo, kde a jak je na to má připravit?

Grzegorz Nieć je polonista, historik a bibliofil. Od roku 2010 je vysokoškolským pedagogem na Ústavu informačních věd Pedagogické univerzity a Národní vzdělávací komise v Krakově. Jeho výzkumné zájmy se týkají otázky historie polského rolnického hnutí a tisku a knih devatenáctého, dvacátého a jednadvacátého století. Zpracoval a vydal např. vzpomínky z cest a memoáry Stanisława Tarnowskiego – známého politika a polského literárního vědce 19. století. V poslední době se zabývá dějinami a současností knižního trhu v Polsku.

Ladislav Jan Živný

S harmonickým, vkusným zevnějškem knihovny má být uveden v soulad i ráz její *vnitřní organizace*. Ta má být taková, aby působila dojmem jednoduchosti a přesnosti ve všech podrobnostech. Knihovnickova služba znamená být stále na stráži, aby ústav, který je mu svěřen, fungoval pravidelně a všemi svými složkami, aby jeho mechanismu bylo věnováno stejné úsilí a stejná péče jako jeho kulturně výchovnému poslání a programu.

ŽIVNÝ, Ladislav Jan. *Moderní knihovna*. Praha: Kramerius, 1928, s. 27.

Jiří Cejpek

Pak by také školy i systém mimoškolního vzdělávání pro informační pracovníky mohly dostávat přesnější směrná čísla o budoucích potřebách absolventů. Zpracování a vydání jednotlivých racionálně zdůvodněných pracovníků nomenklatur, které je plně v kompetenci řídicích orgánů, je životní otázkou dalšího rozvoje celostátní informační soustavy ČSSR.

Rozvíjení vědeckotechnické revoluce působí prudký pohyb v profesi informačního pracovníka. Mění se povaha, metody a techniky jeho činnosti ... V takovém prudkém vývoji vždy hrozí zaostávání kvalifikace za objektivními potřebami. Aby k tomu nedošlo, musí spojit své úsilí školská zařízení s centrálními řídicími orgány informační soustavy.

CEJPEK, Jiří. *Kvalifikace v informační činnosti*. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1973, s. 36. Metodické letáky, sv. 98.

Vzdelávanie knihovníkov na Slovensku

Dušan Katuščák

dusankatuscak@gmail.com

Knihovníctvo

Knihovníctvo je ušľachtilá oblasť vedeckej a praktickej činnosti, ktorá je zameraná na knižnice ako kultúrne, informačné a vzdelávacie inštitúcie. Knihovníctvo je *povolanie* a *profesia*, ktorú vykonávajú *knihovníci*, ako odborní zamestnanci *knižníc*. Toto *povolanie* a *profesia* zahŕňajú vedomosti, zručnosti a kompetencie vo všetkých odborných činnostiach, operáciách a úkonoch v *knižniciach*. *Knihovníctvo* zahŕňa pracovné činnosti s prevahou duševnej práce. Knihovnícku *profesiu* získavajú knihovníci

prostredníctvom odborného stredoškolského alebo vysokoškolského vzdelávania rôznych stupňov, a to buď priamo v študijnom odbore *knihovníctvo* alebo v študijnom odbore *knižničná veda, knižničné a informačné štúdiá*, knižnično-informačná veda. Tiež prostredníctvom ďalšieho a celoživotného vzdelávania. História *knihovníctva* je spojená s históriou *knižníc*.

Knihnice sú najväčším podsystémom kultúry na Slovensku. V roku 2018 bolo na Slovensku 3323 knižníc, v ktorých pracovalo 3 213 zamestnancov. Hrubá mzda zamestnanca v kultúre bola 913 eur.

Tieto fakty svedčia o tom, že knižnice fyzicky existujú a vykonávajú svoje historické kultúrne, informačné a vzdelávacie úlohy. Počet inštitúcií a systémov, ktoré si vyžadujú odborné knihovnícke vzdelávanie je však omnoho väčší. Profesia knihovníka, ako jedného z typov všeobecnejšej kategórie, ktorá sa skrýva pod širším pojmom „informačný špecialista“ sa nevyžaduje len v knižniciach, ale v rozličných *informačných inštitúciách*.

Knižnica ako informačná inštitúcia

Informačná inštitúcia je akákoľvek právnická alebo fyzická osoba, ktorá získava, spracúva, uchováva, ochraňuje a sprístupňuje informácie v oblasti hospodárstva, vedy, výskumu, podnikania, vzdelávania, služieb, zábavy a pod. Pojem informačná inštitúcia zahŕňa jednak knižnice, ale aj všetky ďalšie *pamäťové* a *fondové inštitúcie*, ako sú *archívy, múzeá, galérie* a pod.

Pre všetky informačné inštitúcie sú spoločné základné informačné procesy: *akvizícia, spracovanie, uchovávanie, sprístupňovanie dokumentov, informácií, poznatkov*. Povaha

a charakter týchto procesov sa, samozrejme, postupne mení a prispôsobuje globálnym zmenám a procesom smerom k digitalizácii, otvorenému prístupu k dokumentom a informačným zdrojom, scientizáciu, orientáciu na dáta, komercializáciu informačných služieb, uplatňovanie nástrojov umelej inteligencie a pod.

Takéto vymedzenie knihovníckej profesii kladie vysoké nároky na rozsah a obsah vzdelávania. Náročnosť vzdelávania v odbore knižničných a informačných štúdií a vedy je objektívne omnoho náročnejšia, ako v niektorých iných spoločenskovedných a humanitných disciplínach a odboroch. Je to preto, lebo v našom odbore musíme bezprostredne reagovať na prudký rozvoj a zmeny v sociálnej komunikácii a informačných a komunikačných technológií.

Vzdelávanie knihovníkov v pohybe

Za posledných 15–20 rokov sa podstata knihovníckej práce a knihovníckeho stavu mení v tom zmysle, že sa akoby oslabuje väzba knihovníckej profesie na knižnice. Do popredia sa dostávajú také aktivity, ako je komunitne zameraná kultúrna a osvetová práca a práca s verejnosťou, sprostredkovanie informácií a poznatkov, manažment knižníc, reklama, tvorba fondov. Tradičné odborné kompetencie knihovníkov sa rozširujú o kompetencie vedecké, sociálne, kultúrne, ekonomické a technologické. V knižniciach a tiež v iných informačných inštitúciách sú potrební jednak ľudia so širokým rozsahom kompetencií – tzv. *generalisti* ale aj tzv. *špecialisti*.¹

Na Slovensku knihovníci nadobúdajú knihovnícku profesiu absolvovaním odborného knihovníckeho *vzdelávania*. Na začiatku 20. st. išlo najmä o rôzne *kurzy a školenia* knihovníkov na prácu v rôznych typoch knižníc, najmä však na prácu vo verejných knižniciach. Absolvovanie vzdelávania v odbore knihovníctvo

umožňuje knihovníkom pracovať v rôznych druhoch a typoch knižníc: v *národných, akademických, výskumných, verejných, špeciálnych a akademických knižniciach*.

Od polovice 20. st. sa knihovníctvo adaptuje na *informačnú éru* a na všeobecné uplatňovanie informačných a komunikačných technológií, digitalizáciu, vznik nových nosičov informácií, nových druhov a typov analógových a digitálnych dokumentov, nových médií, ako aj na nové spôsoby šírenia a využívania informácií prostredníctvom internetu, sociálnych sietí ap. Knihovníctvo sa súčasne *globalizuje* a aktívne podporuje globálnu výmenu a využívanie informácií a poznatkov, ktoré sú aj zásluhou knihovníctva dostupné čoraz širšiemu okruhu používateľov cez *knižničné služby*.

Informatizácia knižničných procesov a služieb umožňuje *kooperáciu* knižníc a informačných inštitúcií, *zdieľanie* knižničných zdrojov a informácií, *personalizáciu* služieb a rozvoj poskytovania knižničných a informačných služieb prostredníctvom *mobilných* osobných zariadení.

Vzdelávanie v odbore *knihovníctvo* má v rôznych krajinách určité špecifiká.

Knihovníctvo sa spojilo s informačnou vedou

Knižničná a informačná veda (tiež: *knižnično-informačná veda*) sa definuje ako vedomá synkritika (spojenie) *knižničnej vedy* a *informačnej vedy*.² Ku vedomej *synkréze* dvoch vied došlo v 60. rokoch 20. storočia v dôsledku rozvoja komunikačných a informačných technológií, čo viedlo k rozšíreniu predmetu a metód výskumu *knižničnej vedy (knihovníctva)* a ku jej interdisciplinárnemu prepojeniu s *informačnou vedou*. Odvtedy sa začali postupne premenúvať aj katedry a iné pracoviská, predtým zamerané na knihovnícke vzdelávanie, na pracoviská *knižničnej a informačnej vedy*. –

¹ Krauss-Leichertová, Ute. 2004. Získavanie knihovníckej kvalifikácie. Úlohy do budúcnosti. Bratislava : CVTI, In: *ITlib*, č. 3, 2004.

² Piaček, Jozef. 2013. Veda knižničná a informačná (synkritizmus). In: *Pomocný slovník filozofa*. Dostupné: <http://www.jozefpiaeck.info/2013/11/veda-kniznicna-a-informacna-synkritizmus/>

Napríklad na Slovensku vznikla *Katedra knižničnej a informačnej vedy* na Univerzite Komenského v Bratislave v roku 1999 a poskytuje vzdelávanie pre bakalárov, magistrov a doktorandov.

Vysokoškolské pracoviská

Na Univerzite Komenského v Bratislave, na Fakulte sociálnych a ekonomických vied je akreditovaný študijný program *Mediamatika* pre bakalársky stupeň a úspešne napreduje. Toto pracovisko vzniklo odlúčením *mediamatiky* z Fakulty humanitných vied Žilinskej univerzity, na ktorej sme predtým v roku 2002 s profesorom Milanom Konvitom založili študijný program *Mediamatika a dokumentácia kultúrneho dedičstva*, ktorý mal akreditované bakalársky, magisterský a doktorandský stupeň. Knihovníci hodnotili mimoriadne pozitívne fakt, že časť výuky žilinskej katedry prebiehala priamo v Slovenskej národnej knižnici v Martine, kde sme pre vzdelávanie vytvorili optimálne podmienky. Študenti boli v kontakte s najlepšími odborníkmi z odbornej vedy i praxe a mohli navštevovať odborné pracoviská a prakticky sa zoznamovať s prácou v knižnici. Pracovisko v Žiline po odchode viacerých pracovníkov pokračuje v redukovanom poskytovaní vysokoškolského vzdelávania.

Niektoré knižnice získali akreditáciu na poskytovanie odborného vzdelávania knihovníkov, avšak nedá sa hovoriť o nejakej systematickej a premyslenej koncepcii poskytovania vzdelávania knižnicami.

Predmetom *knižničnej vedy* sú vedomosti a zručnosti týkajúce sa *zaznamenaných informácií*, ich výberu, získavania, organizácie, uchovávaní, spravovania, vyhľadávania a šírenia s cieľom uspokojovania potrieb určitých používateľov *knižničných služieb* a *knižničných systémov*. Potrebné vedomosti získavajú *knihovníci* v knihovníckych stredných a vysokých školách.

Predmetom *informačnej vedy* je systematické štúdium a analýza informačných zdrojov,

tvorba a zhromažďovanie zbierok, organizácia, šírenie, hodnotenie, využívanie a manažment informácií vo všetkých formách vrátane formálnych a neformálnych komunikačných kanálov a technológií, ktoré sa používajú na ich komunikáciu.

Spojenie týchto dvoch vied (knižničnej a informačnej) intenzifikuje ich participáciu na kultivácii spoločnosti

Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva 2015–2020

Stratégia redukuje vzdelávanie na dve oblasti: a) knižnice napomáhajú celoživotnému vzdelávaniu a b) vzdelávanie zamestnancov knižníc sa zameriava len na vzdelávanie v oblasti *informačnej a digitálnej gramotnosti*.

Jadro odboru

V medzinárodnom kontexte sa pojem *knižničná a informačná veda* používa v kontexte vysokoškolského vzdelávania ako *Library and Information Science*. V odbornej komunikácii sa označuje skratkou LIS. Postupne sa stabilizovalo *jadro* knižničnej a informačnej vedy, ktoré tvoria najmä tieto disciplíny: *vyhľadávanie a získavanie informácií, manažment knižníc, organizácia znalostí, knihovnícke štúdiá, informačná architektúra, informačné správanie, informačný prieskum, informačné systémy a služby, vedecká komunikácia, digitálna gramotnosť, bibliometria a scientometria, informačná spoločnosť, kultúrne dedičstvo, interakcia človek-počítač, správanie používateľov, digitalizácia*.

Zaznamenané informácie a poznatky

Som presvedčený, že v týchto časoch plných zmien, výziev, príležitostí a lákadiel by sa náš odbor knižničné a informačné štúdiá a veda, mali držať svojej *podstaty*, za ktorú považujem „*zaznamenanú informáciu a poznatok*“. Inými slovami ide o informáciu alebo poznatok zaznamenaný na nejakom nosiči. Ide teda

o *dokument*. Pritom v knižniciach a iných informačných inštitúciách už dávnejšie knihovníci a informační špecialisti zďaleka nepracujú len s textovými dokumentmi, ale aj s obrazovými, zvukovými a audiovizuálnymi dokumentmi.

Plávajúca identita nášho odboru

Odbor *knižničných a informačných štúdií a knižnično-informačnej vedy* má, takpovediac, *flexibilnú, plávajúcu identitu*. Hranice, ako aj vedecké a vzdelávacie rámce nie sú také ostré a výrazné, ako ich poznáme v lekárskejších, prírodných a technických vedách, odboroch a študijných programoch.

Fragmentácia vzdelávania v odbore LIS

V Európe neexistuje jeden model vzdelávania v odbore. Vzdelávanie je fragmentované. *Fragmentácia* vzdelávania v odbore LIS v Európe má, na jednej strane, svoje historické príčiny a súvisí s rozdielnym vývojom kultúr, vedy, vzdelania, hospodárstva jednotlivých európskych krajín a národných štátov. Na druhej strane, napriek rozdielom, existujú vo vzdelávaní LIS črty *podobnosti*, predsa však v jednotlivých európskych krajinách prevládajú *odlišné* smery vzdelávania, čo súvisí s veľkosťou krajín a možnosťami zamestnania určitých počtov absolventov.

Menšie krajiny, medzi ktoré patrí aj Slovensko, majú spravidla len jeden dva akreditované programy, ktoré musia byť jednak *univerzálne*, ale aj dostatočne *špecializované*, aby dokázali na potrebnej úrovni reagovať na meniace sa potreby spoločnosti a zamestnateľnosť absolventov. Dá sa však očakávať, že spoločenské a hospodárske zmeny v Európe si vynútia väčšiu pozornosť, pokiaľ ide o zblížovanie a štandardizáciu vzdelávania v odbore LIS, pretože *princípy* komunikácie zaznamenaných vedeckých, technických, obchodných a iných informácií a poznatkov sú *rovnaké*. Napokon, bez istej úrovne *štandardnosti* vzdelávania v tomto odbore LIS by nebol možný *voľný pohyb*

osôb a zamestnateľnosť absolventov v európskych krajinách navzájom.

Knihovníci a mimoodboroví špecialisti v odbore

V súvislosti so vzdelávaním knihovníkov je možno namieste vyjadriť sa k problému, ktorý pociťujem ako *pretlak mimoodborových špecialistov*. Tento jav je v našom odbore prítomný už desiatky rokov. Ide o zásadnú vec. Totiž o to, že nerozvinuté teoretické myslenie a nedostatok vedcov v našom odbore vytvára priestor pre odborníkov z iných vedných odborov, napr. informatikov, matematikov a pod., ktorí prístupujú k odboru bez potrebnej odbornej pripravenosti ako k priestoru, ktorý akoby bolo treba tvoriť od začiatku, takpovediac na zelenej lúke. Tradiční knihovníci a informační špecialisti často nie sú pripravení byť partnermi exaktnejšieho mysliacim špecialistom z iných odborov. Pritom je smutné, že aj v našich končinách si niektorí významní predstavitelia odboru myslia, že veda, výskum, inovácie v knihovníctve nie sú potrebné. Tým by sa knižnice dostali na úroveň nejakých úradov, inštitúcie bez vlastnej identity. Inštitúcie bez potrebnej diverzifikácie, v ktorej musia byť všetky stupne odborných kompetencií až po vedu a výskum, ktoré sú v odbore zodpovedné za poznávanie podstaty komunikácie informácií a poznatkov, za rozvoj interdisciplinárnych vzťahov, za poznanie trendov v odbore a globálnych zmien, za poznanie zmien technológií, aplikáciu metodológie *digital humanities*, teda metód a nástrojov informatiky a pod. Ide mi teda o posilnenie *interdisciplinárnej kompetencie* našich vlastných odborníkov.

Máme nedostatok sebavedomia?

Myslím, že nemáme dostatok sebavedomia. Často zabúdame na fakt, že podstatou nášho odboru sú *zaznamenané informácie a poznatky*, že odbor má za sebou stáročný vývoj, státisíce špecialistov, knihovníkov, bibliografov, vedcov na celom svete a hlavne obrovskú inštitucionálnu základňu (knižnice, archívy, múzeá,

dokumentačné centrá atd.). Naši odborníci v odbore o zaznamenaných informáciách a poznatkoch, o dokumentoch, ich tvorbe, získavaní, ochrane, sprístupňovaní atd. vedia *najviac*, sú najkompetentnejší, a nechápem, prečo čakajú, že niekto z iného odboru nám o tom povie viac. Často na našich vzdelávacích akciách vystupujú odborníci z iného fachu a poučujú nás o našej práci, hoci by to mali robiť odborníci z našich radov dostatočne podkutí v prierezových, interdisciplinárnych styčných bodoch s našim odborom.

Tento povzdych neznamená, že treba vylúčiť spoluprácu s inými odbormi a odborníkmi. Práve naopak. Ibaže, v tomto vzťahu musia mať hlavné slovo ľudia z odboru LIS. To viem z vlastnej skúsenosti. Niekedy sa „pretlak“ iných disciplín a nedostatok sebavedomia špecialistov z odboru LIS prejavuje aj v tom, že sa hovorí o „informačnej vede“ a nie o „knížničnej a informačnej vede“. Toto ukrývanie „knížničnej“ zložky nášho odboru pravdepodobne súvisí so snahou vyzerieť dôležitejšie a azda aj zvýšiť akceptovateľnosť odboru v kontexte iných študijných a vedných odborov a študijných programov. Namiesto toho, aby sme pojmu „*knížničná a informačná veda/štúdiá*“ resp. „*knížničná, informačná veda a dokumentácia*“ dávali nový význam zodpovedajúci rozvoju spoločnosti a technológiám, redukuje ho na „informačnú vedu“, v ktorej sa náš odbor stráca.

Napríklad systémovú analýzu pre dokumentový informačný systém, knížničný systém, digitálnu knižnicu apod. musí riadiť a definovať človek s kompetenciami LIS a nie informatik, ktorý je v tomto vzťahu len podriadený partner a nie naopak. Ešte smutnejšie je, že práve prebiehajúci *výber* spoločného knížnično-informačného systému pre slovenské knižnice, teda náhradu systému *Virtua*, ktorý perfektne funguje 15 rokov, nezverili kompetentní odborníkom z nášho odboru, ale *de facto* „*obchodníkom*“. Na prvom mieste sú, žiaľ, peniaze a na verejný záujem sa zabúda! Neúspešné a často zbabrané projekty z okruhu

informatizácie spoločnosti (na Slovensku) to len potvrdzujú.

Slovom, nestačí, že sa manažment inštitúcie alebo nejaké ministerstvo dohodne na dodávkach s nejakou IKT firmou. Bez dôkladnej a kvalitnej odbornej analýzy sa úspech nedostaví. Pokiaľ ide o metódy informačnej vedy, treba rozlišovať *metódy* knížnično-informačnej vedy, ktoré umožňujú plniť jej *poznávaciu* funkciu, ak takú má, alebo *súhrn postupov*, ktoré sa v nej používajú.

Legislatíva ako východisko pre vzdelávanie zamestnancov knižníc

Vzdelávanie zamestnancov na Slovensku všeobecne upravuje Zákon o knižniciach³.

Zamestnanie *Knihovník* je na Slovensku popísaný dostatočne presne a vyčerpávajúco v *Národnej sústave povolanií*⁴ (NSP), ktorú definuje Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti ako celoštátny, jednotný informačný systém opisu štandardných nárokov trhu práce na jednotlivé pracovné miesta. NSP určuje požiadavky na odborné zručnosti a praktické skúsenosti potrebné na vykonávanie pracovných činností na trhu práce. Jej centrom je *Register zamestnaní* tvorený z národných štandardov zamestnaní, ktoré opisujú požiadavky zamestnávateľov kladené na kvalifikovaný výkon zamestnaní.

Návrh benchmarkingu vzdelávania knihovníkov (informačných špecialistov)

Existuje veľké množstvo štúdií, materiálov, koncepcií a stratégií, ktoré sa týkajú vzdelávania knihovníkov. Niekedy mám pocit, že ich je viac zdrojov „o“ vzdelávaní, ako samotných

3 Zákon 126 zo 6. mája 2015 o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z.

4 Národná sústava povolanií : Knihovník. https://www.sustavapovolani.sk/karta_zamestnania-64419.

Register profesií v odbore knižničné a informačné štúdiá (výber z Národnej sústavy povolání NSP)

Názov profesie (abecedné radenie)	Požadované vzdelanie	Trieda v NSP
Bibliograf špecialista	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Dokumentarista, informačný špecialista	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Dokumentátor zbierkových predmetov v múzeu, galérii	Vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa	6
Chemický špecialista vo výskume a vývoji	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Knihovník Knihovník akvizitér Knihovník katalogizátor Knihovník operátor digitalizácie Knihovník pre prácu s deťmi a mládežou Knihovník správca knižničných fondov Knihovník v knižnično-informačných službách Školský knihovník	Úplné stredné odborné	4
Knihovník špecialista	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Knižničný manipulant	Nižšie stredné vzdelanie	1
Konzervátor	Úplné stredné odborné	4
Kreatívny producent	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7

Názov profesie (abecedné radenie)	Požadované vzdelanie	Trieda v NSP
Kultúrno-osvetový pracovník (Manažér pre kultúrno-osvetovú činnosť Manažér pre občianske vzdelávanie a voľnočasové aktivity Manažér pre záujmovo-umeleckú činnosť Samostatný kultúrno-osvetový pracovník)	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Kurátor	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Odborný pracovník pre oblasť nehmotného kultúrneho dedičstva (Odborný pracovník pre tradičnú ľudovú kultúru)	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Pamiatkar	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Projektový špecialista (projektový manažér) Projektový manažér Manažér projektov Vedúci projektov Project Manager	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Reštaurátor	Úplné stredné odborné	4
Rozhlasový moderátor	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Správca databáz (Databázový administrátor)	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Správca depozitára	Vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa	6
Technik chemik	Úplné stredné odborné vzdelanie	4

Názov profesie (abecedné radenie)	Požadované vzdelanie	Trieda v NSP
Vydavateľský redaktor, editor	Vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa	6
Výskumník pamiatkového fondu	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Výskumno-metodický pracovník v knihovníctve	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7
Web dizajnér (Digital graphic designer Grafik Online dizajnér Web Developer)	Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	7

vzdelávacích aktivít. Možno nastal čas zamyslieť sa nad systémom vzdelávania knihovníkov a informačných špecialistov a o úlohe samotných knižníc a informačných inštitúcií v tomto systéme. Musíme sa venovať *hlbšej obsahovej analýze* vzdelávania v LIS na nižšej rozlišovacej úrovni. Je čas na ďalší výskum a vypracovanie praktických odporúčaní. Ukazuje sa, že dôkladná komparácia vzdelávacích programov LIS na svete a osobitne v Európe si vyžaduje ďalšie výskumy a analýzu a vypracovania jasných inštrukcií, ktoré by vzdelávaniu knihovníkov dali jasnú formu a obsah. Základom tohto výskumu by mohli byť napríklad *obsahy* vzdelávania podľa:

- *informačných listov,*
- *akreditačných spisov,*
- *poznania inovatívnych foriem vzdelávania,*
- *popisu nadväznosti predmetov vzdelávania v rámci organizácie vzdelávania podľa časových jednotiek (semestrov, kurzov, ročníkov, stupňov vzdelávania),*

- *poznanie spôsobov kontroly, rozsah a zameranie praktických zručností,*
- *rozdelenie a váha kreditov,*
- *poznanie profilov absolventov a popisov profesii, v ktorých sa absolventi všetkých stupňov môžu zamestnať,*
- *komparácia profesií informačných špecialistov (trendy a najlepšia prax).*

Profesor Dušan Katuščák je vysokoškolský pedagóg. Od roku 2000 do 4. 5. 2012 zastával funkciu generálneho riaditeľa Slovenské národnej knihovny v Martině. Ve Slovenské národní knihovně pracoval od roku 1968. Od 1. 9. 2012 je proděkanem pro vědu a výzkum na Katedře mediatiky a kulturního dědictví Fakulty humanitních věd Žilinské univerzity v Žilině. Oblasti profesionálního zájmu: bibliografie, knihovní věda, standardizace, digitalizace, informační politika, internetizace knihoven, dokumentace kulturního dědictví, ochrana písemného dědictví. Jeho publikační činnost je velmi bohatá.

Proměny německého knihovnictví

Elke Beer

beer@stadtbibliothek-chemnitz.de

Knihovny v Německu

Německo má 2029 profesionálních veřejných knihoven (3293 poboček), 249 vědeckých knihoven (729 poboček), 5 950 knihoven na bázi dobrovolnická práce a 2 700 speciálních knihoven. Celkem se jedná o 14 000 nejrozličnějších knihoven, včetně mobilních. Uspořádání Spolkové republiky Německo a její správní členění ovlivňují strukturu knihoven. Knihovnictví v Německu je tak silné a rozmanité. Na 9 000 knihovníků zpřístupňuje informace a vědění všem generacím Němců. Německé knihovnictví není centrálně organizováno. Za kulturu a vzdělávání odpovídá vláda jednotlivých spolkových zemí. Schází centrální instituce

pro národní plánování a řízení knihovnických záležitostí, mnohé spolkové země nemají knihovní zákon, ale diskutují o jeho zavedení. Od roku 2008 byly v Durynsku, Sasko-Anhaltsku a Hesensku přijaty knihovnické zákony. Knihovní Zákon na federální úrovni se týká pouze Německé národní knihovny ve Frankfurtu nad Mohanem a Lipsku. Lipsko je zároveň od roku 2011 Německým muzeem knihy a písma.

Německé knihovny garantují volný přístup k informacím a vědění. Neúnavně rozšiřují svoje služby, aby jako demokratická místa mohly bezvýhradně nabídnout svým uživatelům média

v různých formách snadno a bez bariér. Služby knihoven ovlivnila digitalizace. Knihovny této výzvě čelí zaváděním digitálních služeb, vzděláváním, představováním digitální kultury a kni-

hovníci především sledují trendy a celoživotně se vzdělávají. Mezi cílové skupiny uživatelů nově zahrnuli generaci tzv. každodenně digitální.

Do budoucna přezkoumou knihovny také velké množství doplňkových a společensky relevantních úloh. Strategickými obory jsou kulturní a digitální vzdělávání, integrace a inkluze. Ve středu pozornosti stojí člověk. Díky digitalizaci se neustále proměňuje nabídka médií a služeb. Stále rostou digitální nabídky knihoven, které jsou nezávisle na místě

a času neustále k dispozici. Současný výskyt analogových a digitálních médií a nových služeb je spojen s dodatečnými náklady a žádá si odpovídající finanční podporu a podporu hospodářství v příštích letech.

Pro veřejné knihovny, jíž je i Městská knihovna v Chemnitzu, už nejsou v době digitálních změn hlavním cílem výpůjčky knih. Hlavní pozornost je věnována návštěvníkům a zákazníkům knihovny s jejich rozdílnými potřebami a požadavky. Vytváříme a uzpůsobujeme Městskou knihovnu v Chemnitzu stále více jako místo k setkávání, kde se lidé cítí dobře.

Zde je shromaždiště k učení a čtení. V blízké budoucnosti vznikne ve veřejném knihovnickém sektoru ještě více zón, ve kterých bude možno experimentovat a zkoušet. Vývoj a aplikace digitálních služeb pro naše zákazníky, stejně tak i požadavky na digitální a mediální pravomoci, kreativitu a radost ze čtení jsou hlavní náplní práce. Samozřejmě i co nejlepší možné využívání všech dostupných zdrojů a přizpůsobení se uživatelům, kteří očekávají otevřenou knihovnu.

Vývoj knihovnické profese

Knihovnická profese se v posledních desetiletích silně změnila. Ve věku databank, internetu a elektronických médií se z ní stalo moderní informační povolání. Knihovníci a knihovnice jsou dnes specialisté na přenos informací. Jejich činnost zahrnuje široké spektrum služeb, administrativy a organizace. Knihovníci nejsou žádná elitní pracovní skupina, jsou poskytovatelé služeb pro svoje zákazníky a návštěvníky a jsou ve velké míře flexibilní.

Digitální změna, stejně jako razantní ekonomický vývoj, staví knihovníky před velké výzvy. V rámci toho je dobré zjistit, jak budou vypadat okruhy jejich činnosti na pracovním poli knihovny a informatiky. Na základě aktuálních a budoucích požadavků odborné praxe se musí přeorientovat obsahy studií vzdělávacích zařízení (vysoké školy, univerzity). Pokračující vývoj informačně-vědeckých vzdělávacích programů má vysokou prioritu.

Je v dohlednu, že ústřední a klasické okruhy působnosti (jako např. katalogizace, klasické řízení zásob, výpůjční služby) postupně ustoupí do pozadí a budou zautomatizovány. Nové požadavky s sebou přinášejí nová pole

působnosti. IT oblast, digitalizace, výuka médií, pořádání akcí, projektová činnost a kulturní výměna silně vzrostly a nabývají postupně v knihovnické praxi na významu. Na základě potřebného digitálního zaměření ve všech veřejných knihovnách – tedy i v Městské knihovně v Chemnitzu – jsou potřební perspektivní specialisté se zaměřením na IT a digitální služby. V podstatě by se dalo říct, že se mění „tradiční“ knihovnická místa, což znamená, že jsou popsány nové, komplexní a odborné obsahy z knihovnické informatiky a jsou nově obsazovány.

Přicházejí též noví zaměstnanci z jiných oborů s odpovídající kvalifikací z výuky médií, projektové činnosti a inkluze a pozitivně doplňují pracovní skupiny knihovníků. Do budoucna bude nutné nasazení sociálního pedagoga, který bude k dispozici nejrůznějším skupinám uživatelů a podpoří je svou radou a znalostmi. Na této nové organizační a personální orientaci závisí ve velké míře úspěšný vývoj našeho zařízení do budoucnosti. Knihovníci, kteří jsou proškoleni a vyznají se ve všech oborech, budou i v budoucnu v Německu nepostradatelní.

Text přeložila Markéta Roupcová.

Elke Beer, narozena 1957 v Karl-Marx-Stadtu, nyní Chemnitz, je v Městské knihovně Chemnitz činná již od roku 1975. Diplomovaná knihovnice převzala vedení knihovny v roce 1990. Je autorkou řady příspěvků k implementaci marketingu do činnosti knihovny. Knihovna má velmi zajímavou organizační strukturu – týmovou. Řízení a vedení chemnitzké knihovny je velmi inspirující pro manažery knihoven u nás.

Ladislav Jan Živný

Knihovník se má snažit, aby poznal povahu a sklony čtenářů. Přímé jich pozorování doplní si vhodně vedenou statistikou výpůjček a četby. Odtud nezřídka najde příležitost, aby na čtenáře, zvláště mladé a nejmladší, působil výchovně.

ŽIVNÝ, Ladislav Jan. *Moderní knihovna*. Praha: Kramerius, 1928, s. 29.

Zdeněk Václav Tobolka

Poznalo se hned ku konci XIX. věku, že, ať jedná se o knihovníka ve vědecké knihovně nebo v knihovně lidovýchovné, knihovnictví vyžaduje si celého člověka, že knihovník nové doby jest samostatné povolání, že to nemůže býti jen zaměstnání vedlejší, poněvadž úkol knihovníků nové doby vyžaduje si schopností, vědeckých, literárních a knihovnických technických znalostí. Jsou ty tam doby, kdy se mysli, že knihovníkem může býti kdokoliv, že k úřadu knihovníka stačí ochota, dobrá vůle, láska ke knize

BRADÁČ, Ludvík aj. *Československé knihovnictví*. Red. Zdeněk Václav TOBOLKA. Praha: Československý kompas, 1925, s. 408.

František Křestán

Převratová doba zasáhla do dalšího vývoje Knihovny pro lid způsobem velmi pronikavým, neboť dnem 22. července 1919 vstoupil v platnost zákon o veřejných knihovnách ... Zákon v tomto případě určuje nejen výši obecní povinné dotace, ale také stanoví, že knihovník se musí plně věnovati jen knihovnictví jako hlavnímu povolání a musí býti pro tuto práci plně a odborně kvalifikován. Toto ustanovení je důležité a Spolek pro zakládání knihoven i obec třebská byly nuceny na ně reagovati.

KŘESTÁN, František. *Padesát let Husovy veřejné knihovny v Třebíči*. Národní osvobození. Praha: Pokrok, 27. 7. 1935, roč. 12, č. 173, s. 6. ISSN [1804-9168].

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 33 (2019), zvláštní číslo 5.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

Telefon: 541 646 126

E-mail: duha@mzk.cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Na přední straně koláží portrétních
fotografií autorů článků

Grafické zpracování: Pavel Václav Vašček.

Vychází 4× ročně tištěně i on-line.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), PhDr. Helena Gajdušková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Sbírka **KOMENIAN**

ve fondu MZK obsahuje 302 titulů
(včetně duplikátů) Komenského děl.

Knihovna Komenského byla založena v roce 1900 zásluhou prvního ředitele Zemské knihovny moravské dr. Wilhelma Schrama. Je rozdělena do dvou sbírek. Pod označením Ks je uloženo 223 svazků vydaných do roku 1800. V novodobém knihovním fondu, pod signaturou Kn, je uloženo 746 svazků z let 1801–1950.

Digitalizovanou sbírku **KOMENIAN** najdete
v Digitální knihovně MZK pod kartou sbírky –
<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/collections>.